

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Diplomová práce

2014

Jan Židlický

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Diplomová práce

Bc. Jan Židlický

Reflexe Pol Potova režimu v komunistickém Československu

Reflexion of Pol Pot's regime in Communist Czechoslovakia

Praha 2014

Vedoucí práce: PhDr. Jaromír Soukup, PhD.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů. Zároveň prohlašuji, že práce není součástí jiného studia.

V Praze, dne 14. května 2014

Jan Židlický v.r.

Poděkování:

Chtěl bych tímto vyjádřit poděkování vedoucímu své diplomové práce panu PhDr. Jaromíru Soukupovi PhD. Za trpělivé konzultace a konstruktivní připomínky, které mi k této práci poskytl.

Klíčová slova:

Rudí Khmerové, Pol Pot, Norodom Sihanuk, Rudé právo, Ieng Sary, Demokratická Kampučie

Key words:

Khmer Rouge, Pol Pot, Norodom Sihanuk, The Red Right, Ieng Sary, The Democratic Campuchea

Obsah

Úvod	7
Revoluční režim Rudých Khmerů	12
Reflexe revolučního režimu v dokumentech MZV	27
Kvalitativní analýza	33
Kvantitativní analýza	34
Režim Rudých Khmerů v ostatním normalizačním tisku	65
Závěr	71
Použité zdroje	73
Přílohy	76

Abstract

This diploma thesis at first analyzes the brutal regime in Cambodia between the years 1975-1979. The goal for the readers is briefly to describe this Khmer Rouge regime. It was inhuman and genocide regime which, after taking control of this land began to implement a huge social experiment. This experiment resulted into two millions deaths. One half of the diseases, overwork and starvation, one half of the executions. The purpose of this big disaster was a attempt to put this southeast Asia land into self-sufficiency agriculture state. This situation was a work of a small group of people. The main of them was o Pol Pot.

In the second part diploma describes a reflection of this regime in communist Czechoslovakia. This part is based on the research in newspapers of this era and research in archive of Ministry of external affairs.

The regime in Czechoslovakia was a communist and very conform to foreign policy of the Soviet Union. So the articles in the communist press was not the official statepoint of Czechoslovak govement. At first the governement was a very happy of winning the new regime, because the previous Lon Nol's was very fixed to the United States. After the year 1976 the locals confrontations between Cambodia and Vietnam began. In this time carried on the clash between China and Soviet Union and Czechoslovakia was on the Soviet side. So the next declarations and statements was pro-vietnamese and anti-cambodian.

At the end of the Khmer Rouge regime all countries of the Soviet block was very satisfy that Pol Pot's regime collpsed and on the Cambodian territory entered the vietnam army.

Anotace

Diplomová práce si dává za cíl objasnit čtenáři jednu z nejtragičtějších epizod v dějinách státu dnes zvaného Království Kambodža a její reflexi v tehdy komunistickém Československu. Éra tzv. Rudých Khmerů, kteří byli v této zemi u moci v letech 1975-1979 se vyznačovala nejenom krutostí a šovinistickým cítěním, ale také důsledným maskováním své pravé tváře.

Pro pochopení vývoje a důsledků této revoluce bylo zapotřebí se podívat i do vzdálenější minulosti tohoto státu, především na koloniální období a vlastně celé dějiny 20. století do příchodu Rudých Khmerů k moci.

Samotný výzkum k otázce reflexe tohoto režimu v Československu jsem zaměřil na období této revoluce, to znamená léta 1975-1979. I když se psalo v tiskovinách o tomto režimu málo a v zahraničních vztazích probíhala korespondence a vzájemné vztahy spíše na symbolické úrovni, byla otázka této revoluce diskutovaným tématem hlavně v době kambodžsko-vietnamských sporů a také v období pádu režimu.

Reflexe probíhala samozřejmě v intencích zahraniční politiky tehdy silně normalizačního Československa, které bylo spolu s Bulharskem a Německou demokratickou republikou jednou z nejvíce loajálních zemí k Sovětskému svazu ve Východním bloku. Zahraniční aktivita i diplomatické styky probíhaly také v zájmu Sovětského svazu, jehož zahraniční politiku Československý stát plně a bez výhrad dodržoval.

Tyto dvě linie, tedy charakteristika tohoto režimu jako silně levicového a komunistického, tak reflexe ve státě, kde komunistický režim existoval již téměř 30 let a právě se dostával do plně normalizační fáze, jsou stěžejními tématy této práce. Současně je třeba přihlídnout ke starším kambodžským dějinám a hlavně k dějinám po pádu francouzského kolonialismu, které výrazně vytvářely obraz a tvář budoucího režimu pod vedením muže, který si říkal Pol Pot.

Úvod

Revoluční režim v Kambodži v druhé polovině 70. let 20. století je téma, které dodnes budí velkou pozornost jak mezi historiky, tak mezi laickou veřejností. Jednalo se o ojedinělý režim, který byl vytvořen v rámci tzv. dekolonizace, která byla spolu se studenou válkou druhým zlomovým dějinným bodem druhé poloviny 20. století. Směle můžeme činy tohoto režimu nazývat genocidou, protože zde zemřelo více jak dva miliony lidí, a to pouze na základě rozhodnutí úzké kambodžské komunistické vlády v čele s mužem zvaným Pol Pot.

V souvislosti s tím, že tento režim ihned po svém nastolení výrazně omezil své styky a vztahy s ostatními zeměmi a uzavřel se do sebe, nebylo možné jej zkoumat a analyzovat v době jeho působení. Obyvatelé jednotlivých zemí, kteří se chtěli něco dozvědět o zahraničních věcech, byli odkázáni na domácí, popřípadě světový tisk. V rámci socialistického bloku byli čtenáři konfrontováni s propagandou, která tvořila pozitivní obraz spřátelených zemí. Soudobá propaganda v komunistických zemích formovala veřejné mínění pomocí tisku a rozhlasu. Čtenář si posléze vytvořil určitý stereotyp, podle kterého se formovalo jeho mínění na určitý problém komentovaný v propagandistickém tisku.

V této diplomové práci se pokusím zanalyzovat reflexi režimu Rudých Khmerů v tehdejší socialistickém Československu. Jedná se o otázku v té době u nás sice málo, přesto však diskutovanou. Jelikož v době vlády Rudých Khmerů byly vzájemné diplomatické vztahy na nízké úrovni, nemělo ani ministerstvo zahraničí úplné informace o novém režimu. Přesto však určité informace k dispozici byly. A z těchto informací byl pro československé politické vedení možné, udělat si určitý obrázek o novém režimu.

Vzájemné vztahy byly velmi rozvíjeny před nástupem Rudých Khmerů respektive jsou spojeny s osobou prince Norodoma Sihanuka, který v Kambodži vládl v letech 1955-1970, a který se snažil svou zemi propagovat všude ve světě. Sihanuk se snažil mít své spojence všude, a právě proto podobně jako ve vztazích se Sovětským Svazem nebo Čínou zaujímal dvojaký postoj-na jednu stranu přijímal jejich pomoc, avšak na druhé straně se netajil svým záporným postojem ke komunistům, a to zejména na domácí scéně¹. Díky tomu byly vztahy v této době velmi aktivní. Za vlády Rudých Khmerů se vztahy zmrazily, přesto je možné reflexi tohoto režimu v Československu zkoumat.

¹ Miroslav Nožina, Jiří Šitler, Karel Kučera, Kambodžské království a Česká Republika-nástin bilaterálních vztahů, In Mezinárodní vztahy 1/2007 s. 3

Zajímavé je také sledování, jakým způsobem jsou fakta, která nyní již o režimu Rudých Khmerů s určitostí známe, interpretována v komunistickém tisku a jaký vytváří stereotyp, který si čtenář dřív nebo později osvojí. Analýze tisku budou předcházet donedávna nepřístupné materiály z archivu Ministerstva zahraničí České republiky a také přehled dějin režimu Rudých Khmerů, aby si mohl čtenář udělat stručnou představu o této dějinné etapě v oblasti jihovýchodní Asie.

Co se týče metod spojených s touto prací, tak ta je spojena s archivní metodou, tzn. analyzování obsahu dokumentů ministerstva zahraničních věcí. Co se týče denního tisku, využiji obsahovou analýzu deníku Rudé právo, který byl hlavním periodikem ohledně informací o režimu Rudých Khmerů. Obsahová analýza spočívá ve výběru vzorku, kterým je v tomto případě jakákoli zmínka o Kambodži v letech, kdy byli u moci Rudí Khmerové². Dále pak jsou v práci využity prameny dalšího tisku. V tomto případě se jedná o tisk Mladá fronta a Lidová demokracie, které vycházeli nepřetržitě po dobu celé studené války a jsou velmi obsáhlými periodiky. V těchto dvou periodikách je analýza režimu Rudých Khmerů zanalyzována jen částečně, a to díky tomu, že články jsou velmi podobné co se týče komunistické rétoriky by se čtenář snadno mohl dostat do stereotypu. Analýza a výběr vzorku k tématu Rudých Khmerů jsou tedy poslední součástí této práce.

Ohledně použitých pramenů jsem vycházel jak z primárních, tak sekundárních pramenů. Hlavními zdroji byly v tomto případě zdroje primární, a to komunistický tisk, hlavně Rudé právo, které bylo výrazně nejfrekventovanějším periodikem informujícím o režimu Rudých Khmerů v Československu. V dalším tisku je zmínek o Rudých Khmerech výrazně méně, přesto však stojí za zmínku. Dalším velmi důležitým zdrojem byly archivní materiály na ministerstvu zahraničních věcí České republiky, které jsou stejně jako Rudé právo laické veřejnosti k dispozici.

Deník Rudé právo byl hlavním sdělovacím prostředkem v Československu, a to díky vazbě na mocenské centrum státu. Tento deník sice vznikl již v roce 1920, ale až s nastolením komunistického režimu v Československu se stal hlavním periodikem celého státu.

Stejně jako se sloučila Komunistická strana Československa se Sociálně demokratickou stranou Československa, sloučily se také jejich stranické listy. Rudé právo se sloučilo s Právem lidu - stranickým listem Sociální demokracie. Deník informoval veřejnost pouze podle pokynů a potřeb ÚV KSČ a podílel se i na likvidování nepohodlných osob a skupin uvnitř státu. Byl povinně odebírán ve všech knihovnách, institucích a organizacích, na

² Toto období je přesně vymezeno 17 dubnem 1975, kdy se Rudí Khmerové dostali k moci a 7 lednem 1979, kdy kambodžskou vládu sesadila vietnamská intervence.

počet odebraných výtisků Rudého práva byla vázána dodávka ostatních periodik. Šéfredaktoři byli členy nejvyšších stranických orgánů a to zaručovalo neomylnost a ideovou čistotu stranického deníku. Rudé právo bylo tudíž jediným periodikem kompetentním pro vedení systematických kontrapropagandistických kampaní namířených proti vnitřnímu i vnějšímu nepříteli.³

V souvislosti s režimem Rudých Khmerů jsem čerpal samozřejmě také ze sekundární literatury. Velmi důležitými zdroji pro tuto práci byly knihy od předních odborníků na kambodžské dějiny, potažmo celou Jihovýchodní Asii. V první řadě se jedná o Philipa Shorta a jeho práci *Dějiny zlého snu* (orig. *Anatomy of Nightmare*), která byla přeložena do českého jazyka. Tento anglický rodák, který vystudoval vysokou školu v anglickém Oxfordu, pracoval hlavně jako novinář a korespondent vlivných zahraničních listů jako *The Times* či *The Economist*. Jeho prvním zájmem co se týče zemí, ze kterých korespondoval byly africké státy Malawi a Uganda. Dále působil také jako člen zpravodajské stanice BBC⁴, například také v Pekingu či v Moskvě. Na přelomu 70. a 80. let žil v Kambodži a také v Číně, kde postupně zpracovával informace ke svým stěžejním biografickým pracem dvou nechvalně proslulých asijských diktátorů, Mao Ce-Tunga a právě Pol Pota. Kromě těchto životopisů napsal také biografii francouzského prezidenta Françoise Mitterranda. Text knihy *Dějiny zlého snu* pojednává nejen o samotném režimu Rudých Khmerů, ale i o mládí a dospívání budoucího diktátora, o kambodžské politické situaci v době francouzského protektorátu, éře krále Norodoma Sihanuka a vládě pravicového generála Lon Nola. Tyto poznatky jsou velmi důležité k pochopení následného dějinného vývoje.

Druhým opěrným bodem této práce byla kniha historika Bena Kiernana *The Pol Pot Regime-Race, Power and Genocide in Cambodia under the Khmer Rouge, 1975-1979*. Tento text se detailně věnuje celému režimu Rudých Khmerů, včetně zahraniční politiky a experimentu v zemědělské oblasti, i celkovému utrpení kambodžského obyvatelstva. Kniha je velmi cenná také proto, že vychází z autentických rozhovorů a vzpomínek lidí, kteří tento velmi krutý teror přežili.

Kiernan patří k mladší generaci historiků, kteří se zabývají touto problematikou je považován za největšího odborníka na režim Rudých Khmerů, i proto se stal také zakládajícím členem Programu kambodžské genocidy⁵, který byl založen v polovině 90. let.

³ Symůnková, Hermenegilda. *Rudé právo a opozice*, In: *Manipulátoři. O technikách boje lži proti pravdě a nenávisti proti lásce*. Praha: Karolinum, 1992. s. 89

⁴ British Broadcasting Corporation-Britská rozhlasová společnost

⁵ Cambodia Genocide Programm-CGP

Na tento projekt obdržel grant zhruba dvou milionu dolarů a to mu také umožnilo založit v hlavním městě Phnompenhu dokumentační středisko Kambodže.

Další literaturou zabývající se alespoň částečně revolučním režimem v Kambodži je kniha *Genocidy XX. století* francouzského historika Yvese Ternona. Kromě hlavních témat této knihy, jako je holocaust či Velký teror v Sovětském Svazu, se autor také obšírněji zabývá právě režimem v Kambodži, a to hlavně z pohledu vnitřní politiky. Právě jeho výzkum co se týče charakteristiky genocidy je důležitým pramenem v tom smyslu, že skutečně režim Rudých Khmerů páchal genocidu na vlastním národě.

Dalším důležitým textem je kniha Iana Mabbeta a Davida Chandlera *Khmerové*. Tato kniha čtenáři předkládá pohled do kambodžské společnosti. Dává také podněty k tomu uvědomit si, proč tato revoluce vypukla právě v této zemi a jakou roli zde hrály tradiční rodinné vazby, autorita krále a slavná minulost této země mezi 11. a 16. stoletím. David Chandler se dá považovat za tzv. duchovního otce výzkumu problematiky jak režimu Rudých Khmerů, tak celé historie Kambodži, potažmo celé Indočíny. Chandler je profesorem historie a ředitelem výzkumu ve středisku studií jihovýchodní Asie na Monash University.

Z českých autorů jsem v této práci čerpal z textu *Dějiny Kambodže* českého etnografa Miroslava Nožiny. Tato kniha se zabývá celými dějinami státu Kambodže a pro základní charakteristiku Pol Potova režimu je dle mého názoru velmi přínosná.

Další velmi přínosná kniha, která dává pochopit celému dění na indočínském poloostrově je kniha Milana Syrůčka *V zajetí džungle*. Je zajímavá hlavně svým autorem, jelikož Milan Syrůček se přes čtyřicet let věnoval zahraniční politice. Byl hlavním vedoucím zahraničního oddělení a komentátor *Mladé fronty*, což je periodikum, kam psal své články mimo jiné samozřejmě i o dění v Kambodži.

Další informace použité v této práci byly vyhodnocovány z článků, které jsou k dispozici na internetovém portálu Jstor. Zde jsou k nalezení články dalších předních odborníků na tuto problematiku včetně již zmíněného Bena Kiernana. K nejdůležitějším zdrojům tohoto portálu byly pro tuto práci články Kathleen Goug-*Roots of Pol Pot regime in Campuchia* a Bena Kiernan- *Origins of Khmer Communism*, které se oba zabývají hlavně nastolením komunistického režimu v Kambodži. Tyto články pocházejí z časopisu *Contemporary Marxism*, respektive *Southeast Asian Affairs*.

Další články na toto téma jsou také k dispozici v elektronické verzi Národní knihovny v Praze a každý registrovaný čtenář má k nim přístup.

Z celkového pohledu je třeba říci, že literatura na toto téma, byť není tak obsáhlá jako u jiných stěžejních momentů 20. století, je k dispozici v dosti široké míře, aby byl odborník či jen laický čtenář schopen tuto problematiku z velké části zanalyzovat.

Revoluční režim v Kambodži

Minulé 20. století bylo stoletím výrazných změn. Studená válka, výrazný mezník v lidském dějinném vývoji, zabrala časově přes polovinu tohoto století a stala se určující silou, jejíž důsledky neseme dodnes.

Již více než deset let probíhající 21. století naznačilo, že jsme se dostali do fáze, která již nebude naplněna tak výraznými obavami z možnosti zničení části světa jadernými zbraněmi, jak tomu bylo právě v nejostřeji vyhocených krizích studené války. Nicméně stále budou lidé usilovat a svržení režimů, které je utiskují, a podobně i autoritářští vůdci budou dále zkoušet chopit se moci, zvláště v méně vyspělých zemích mimo Evropu a Severní Ameriku. Vždy se bude vyskytovat někdo, kdo usiluje o kontrolu druhých a nezastaví se před ničím. Vůdcovský princip se bude objevovat vždy a všude.

A právě ve 20. století se objevil tolikrát, že to ani nedokážeme přesně určit. Převratů a pokusů o ně bylo nespočetně, zvláště v méně vyspělých zemích, které se potýkaly s koloniální nadvládou, ale ve větší míře i v těch, které již získaly samostatnost.

V době euforie z emancipace si mnozí lidé ani neuvědomovali míru politické odpovědnosti za svoji zemi a nebyli schopni pochopit pluralitní systémy vlády. To vše bylo živnou půdou pro politické vůdce a jejich sociální experimenty, které poté vedly k nepředstavitelným ztrátám na životech.

Měli bychom se pokusit porozumět, co vedlo politické vůdce k tomu, aby utiskovali svůj národ. Byla to obyčejná touha po moci? Nebo snad tito lidé byli skutečnými blázný, kteří se pomocí slov a zbraní prostě chopili moci, aniž by věděli, co s ní provést?

Odpověď na tyto otázky stále zajímá i mnoho Čechů. Od historiků přes politology a publicisty, až k laické veřejnosti, která se 20 let po pádu železné opony začala více zajímat o nedávnou minulost nejen naší země, ale i zemí, které prošly podobnou či ještě horší diktaturou jako Československo. A právě nedávná minulost jedné asijské země je tématem tohoto textu. Věnuje se nejčernější etapě kambodžských dějin.

Jedná se o režim Rudých Khmerů, který zde vládl v letech 1975-1979. Je to etapa v celých dějinách lidstva velmi výjimečná. Sociální experiment v této podobě, neměl a nemá obdoby v žádné jiné zemi. Je to příběh jedné etapy studené války, kterému bych chtěl věnovat pozornost. V souvislosti s nástupem revolučního režimu v Kambodži, je však třeba se zmínit o historii této země, která tomu předcházela.

Království Kambodža mělo již ve 20. století svůj zlatý věk dávno za sebou. V období mezi 9. a 16. stoletím byla tato vyspělá civilizace na svém vrcholu. Území bylo mnohonásobně větší, než je současná Kambodža. Poté nastal velký úpadek a říše se začala dostávat pomalu ale jistě do orbitu zájmových sfér velkých sousedů, Siamu a Vietnamu. Tyto země si sice království úplně nepodrobily, ale postupně mu oklešťovaly území, až se Kambodža ocitla na pokraji úplného vymazání z map.

Za této situace si Khmerové v neštěstí a útrapách vytvořili komplex výjimečnosti a zranitelnosti, který se stal zdrojem jejich nacionalistické vášně a jejich utkvělé myšlenky obnovit slávu království bez pomoci ciziny⁶.

V této situaci se král, který zůstal a zůstane předmětem kultu a božského uctívání, rozhodl o povolání některé z koloniálních velmocí na pomoc. Touto mocností se stala Francie, která od podepsání protektorátu roku 1884 až do vyhlášení nezávislosti v roce 1953, tuto východoasijskou zemi spravovala. Je nutné poznamenat, že toto koloniální období bylo na rozdíl od jiných zemí v tomto regionu výrazně klidné.

Zlom nastává v čase 2. světové války, kdy Francie byla v Evropě poražena Německem a její kolonie v Asii si nárokovalo Japonsko. Francouzi, kteří i za japonské okupace mohli dosazovat panovníky podle libosti, zvolili mladičkého prince Norodoma Sihanuka.

Tento politik hrál prim následujících 50 let. V roce 1941 se stal králem a od té doby byl střídavě princem, exulantem, muzikantem, režisérem, ministerským předsedou⁷. Po skončení války se Francouzi pokoušeli znovu si vydobýt respekt ve svých koloniích, ale již se jim to nikdy plně nepodařilo. V sousedním Vietnamu začala první indočínská válka a Francouzi se postupně museli smířit se ztrátou veškerých kolonií.

Samotná Kambodža slavila den nezávislosti v listopadu 1953 a dále se již musela starat o svou zemi sama bez pomoci kolonizátorů. Král Sihanuk, který se v roce 1955 stal opět princem, aby mohl založit politickou stranu, vládl v zemi v pozici neomezeného vládce. Je ovšem pravda, že nezávislost byla do jisté míry jeho velká zásluha. Ještě před oficiálním vyhlášením nezávislosti cestoval po světě a snažil ve Francii a USA získat nezávislost ústním přesvědčováním, že jinak se jeho země změní na komunistickou. Tímto argumentoval ve Washingtonu, když řekl, že: „*existuje reálné nebezpečí připojení mého lidu ke komunisty vedenému hnutí Viet Minhu, jestliže Kambodža v krátkém čase nezíská nezávislost*“.⁸ Na jeho vládu se v Kambodži vzpomíná jako na období stability a ekonomického rozmachu, zvláště

⁶ Ternon, Yves. Genocidy XX století: Zločinný stát. Praha. Themis 1997 s. 171

⁷ Durman, Karel. Popely ještě žhavé II: Velká politika 1938-1991 Praha: Karolinum, 2009 s. 271

⁸ Nálevka, Vladimír. Světová politika ve 20. století, II díl, nakladatelství Aleš Skřivan ml. Praha 2005, s. 141

v porovnání s následujícími dějinnými etapami. Sihanuk byl vynikající manipulátor a dokázal se udržet u moci hlavně díky rozepřím mezi svými protivníky, které neustále podněcoval. Svůj program nazval buddhistickým socialismem a snažil se uchránit Kambodžu před válkou, která již probíhala v sousedním Vietnamu. Vystupoval také ostře protiamericky, ale to mu nebránilo přijímat americkou finanční pomoc. Na druhou stranu usiloval o velmi dobré vztahy s lidovou Čínou, se kterou se však nepohodl v době kdy v Číně propukla Velká čínská revoluce. Je ovšem pravda, že ochlazení bylo vzájemné. Na jaře 1967 čínské velvyslanectví v Phnompenhu označuje rozšiřování Maova učení v Kambodži prostřednictvím „rudých knížek“, portrétů a dalších maoistických tiskovin za svaté právo všech Číňanů.⁹ Zkrátka se snažil mít co nejméně nepřátel na poli zahraniční politiky. Mezi jeho nejbližší spolupracovníky patřil pravicový generál Lon Nol, který zastával různé funkce od velitele policie až po ministra obrany. Tento muž provedl 18. března 1970 převrat proti králi Sihanukovi a postavil se do čela vlády již v té době deklarované Kambodžské republiky. Jeho vládnoucí období patří k tragédiím. Zemi uchvátila občanská válka, která si vyžádala statisíce lidských životů a vedla k nastolení revolučního režimu Rudých Khmerů v čele s diktátorem Pol Potem.

Revoluce v Kambodži měla dalekosáhlé důsledky, a zároveň mnoho příčin. Nevyvinula se jen tak ve vzduchoprázdnu, ale ovlivňovalo ji několik faktorů. Ať už to byla samotná druhá indočínská válka, neschopnost Kambodžanů starat se více do hloubky o svou politiku a více se angažovat ve věcech veřejných nebo jednoduše shoda okolností, která se vyvinula z mezinárodní politiky té doby.

Podle odborníka na kambodžskou problematiku Bena Kiernana by Pol Potova cesta k moci nebyla umožněna bez americké vojenské a ekonomické destabilizace, která začala v roce 1966 po eskalaci války v sousedním Vietnamu a po bombardování kambodžského území mezi léty 1969-1973 letouny americké armády B 52.¹⁰ Je třeba si uvědomit, že v době boje komunistických partyzánů proti pravicovému režimu, současně probíhala v sousedním Vietnamu úmorná válka Vietnamců s Američany, která měla pro Kambodžu neblahé důsledky. Vojáci Spojených států, ve snaze zamezit zásobování vietnamských partyzánů přes kambodžské území, podrobovali pohraniční oblasti Kambodže nesnesitelnému bombardování se zničujícím efektem.

⁹ KUBEŠ, Antonín. *Setkání v Phnompenhu*. 1. vyd. Praha: Práce, 1981. s. 21

¹⁰ Kiernan, Ben. *The Pol Pot Regime: Race, Power and genocide in Cambodia under the Khmer Rouge, 1975-1979* Yale University Press, 1996. s. 10

Je pravdou, že americké rakety přispěly k ustavení Pol Potova režimu, neboť stále více lidí díky nim putovalo do náruče Rudých Khmerů a naslouchalo jejich rétorice. Na druhou stranu masivní bombardování Kambodži v roce 1973, ještě na dva roky uchránilo stávající režim a po tuto dobu nepustilo komunistické jednotky ke konečnému vítězství. Komunistické hnutí nebylo v Kambodži nikdy tak populární a rozsáhlé jako v jiných oblastech Indočíny. Vzhledem k tomu, že se časem muselo zbavit závislosti na laoské, ale hlavně vietnamské komunistické straně, se tak dostali kambodžští komunisté k moci hlavně díky své práci a fanatismu.

Je také otázkou, kdy přesně se Polpotovci dostali k definitivní moci a kdy začali provádět svůj velký experiment ojedinělý svým rozsahem, vizí a účinkem.

Nebylo to převzetím moci v roce 1975, ale mnohem dříve. Již za občanské války proti Lon Nolovi se v „osvobozených oblastech“ uskutečňovala kolektivizace a socialistické experimenty. Již tehdy se dalo vytušit, jak to bude vypadat, dostanou-li se komunisté k moci. A když se tak nakonec 17. dubna 1975 stalo, bylo již pozdě.

Jak již bylo řečeno, kambodžský komunismus byl od začátku úzce propojen s komunistickým hnutím v celé Indočině. První komunistická aktivita v Kambodži nevzešla od Khmerů, ale od Číňanů, kteří unikli represím před Kuomintangem¹¹, a kteří přišli ze Saigonu v pozdních 20. letech 20. století. Tento vývoj byl následován založením Komunistické strany Indočíny pod vedením Ho či Mina.¹² Tu měla pod patronátem Komunistická strana Indočíny, která vznikla v Hongkongu v roce 1930. Z ní se posléze odštěpovaly jednotlivé národní komunistické frakce. Nejdříve to bylo ve Vietnamu, potom v Laosu a naposledy v Kambodži. Než vznikla oficiální Komunistická strana Kambodže, tak se lidé smýšlející komunisticky profilovali ve dvou stranách. Jednalo se o Lidovou revoluční stranu Kambodži, ke které se alespoň teoreticky hlásili všichni khmerští komunisté.¹³ Jejím cílem bylo vytvořit celonárodní hnutí odporu. Druhou stranou bylo Lidové uskupení, neboli Pracheanon, které fungovalo jako zástěrka khmerského Viet Minhu. Je tedy vidět, že komunisticky smýšlející lidé neměli jednotící platformu a museli často bojovat sami za sebe. Kromě toho byli pod neustálým dohledem a tlakem ze strany vlády.

Pol Pot a jemu věrní se nazývali Rudí Khmerové od poloviny 50. let¹⁴. Ještě před tím většina z budoucích vedoucích představitelů komunistické revoluce absolvovala studijní

¹¹ Nacionalisté v Číně, kteří vedli s komunisty dlouhou občanskou válku a kteří nakonec podlehl v roce 1949.

¹² Kiernan, Ben. Origins of Khmer communism, Southeast Asian Affairs, 2009 s 162

¹³ Nožina, Miroslav. Dějiny Kambodže. Praha: NLN, Nakladatelství lidové noviny, 2007. s. 213

¹⁴ Toto oznamování jim přiřkl sám král Sihanuk, který rozlišoval mezi rudými (komunisté), modrými (konzervativci) a bílými (čisti). A mezi ně se také počítal.

pobyt ve Francii, kde se stali členy Komunistické strany Francie a založili zde Marxistický kroužek, skládající se s kambodžských studentů. Komunistickou stranou Francie byli velmi inspirováni a právě v Paříži nasávali teoretické znalosti, aby prakticky mohli v Kambodži zlikvidovat francouzskou moc a také monarchii.¹⁵ Toto křídlo komunistické frakce se velmi radikalizovalo a podle instrukcí z Hanoje, která stále ještě měla v Kambodži hlavní slovo, vytvořilo tvrdé jádro, které začalo připravovat sjezd strany, která si měla radikálně změnit program a také název. Avšak již zde byl znát antagonismus ze strany lídrů Marxistického kroužku k Vietnamcům. Marxistický kroužek se považoval za jediného a pravého reprezentanta kambodžského lidu, na rozdíl od hnutí Khmer Issarak¹⁶, které bylo již zdiskreditováno až přílišným příklonem k Vietnamcům¹⁷. V této době také Pol Pot navštívil v rámci studijního pobytu Titovu Jugoslávii a zúčastnil se zde manuálních prací na polích. Učarovalo mu jugoslávské zemědělství a hlavně Titův rozkol se Sovětským svazem, který Tito ustál a stal se tak nezávislým v rámci východního bloku. Dá se tvrdit, že to byl také vzor pro kambodžskou jedinečnost, kterou chtěl Pol Pot později nastolit¹⁸

Sjezd se měl podle původního záměru konat v roce 1958, ale Vietnamci, jejichž souhlas Khmerové potřebovali, nespěchali, protože měli oprávněné podezření, že se Kambodžané chtějí zcela vymanit z jejich vlivu¹⁹. Nakonec se z Lidové revoluční strany vyklubala s vietnamským souhlasem Kambodžská strana práce, která výrazně evokovala Vietnamskou stranu pracujících. Její program byl o hodně ortodoxnější než program Revoluční strany, na druhou stranu nesplňoval do detailu kritéria Vietnamců. Už zde se nacházela zmínka o marxismu-leninismu a sebekritice jako vedoucím principu²⁰.

V čele stáli Tou Samouth, Nuon Chea, So Phim a Saloth Sar²¹. To vše se stalo v létě roku 1960. Strana sice dále naslouchala direktivám ze strany Vietnamu, ale současně se mezi členy začalo hovořit o vymanění z tohoto vlivu. Vše vyvrcholilo v roce 1966, kdy na 3. plénu strany odhlasovalo vedení vznik Komunistické strany Kampučie. Toto rozhodnutí zůstalo tajné a ani Vietnamci o něm nic nevěděli. Další změnou byl definitivní příklon k ozbrojenému boji, který měl začít ve východních provinciích země. Tam také své sídlo přenesli. Jednalo se o provincii Rattanakiri, která byla ukryta hluboko v džungli a velmi daleko od vietnamských

¹⁵ Syrůček, Milan, V zajetí džungle, Nejdelší válka 20. století, nakladatelství Epoque, Praha, 2007

¹⁶ Khmerská osvobozenecská fronta, založená v Thajsku roku 1940, která měla za úkol vést protifrancouzskou činnost hlavně v provinciích sousedících s Thajskem.

¹⁷ Gough, Kathleen. Roots of Pol Pot regime in Kampuchea-Contemporary Marxism 1986 s. 20.

¹⁸ Yeong, Mike. Contemporary Southeast Asia, review of David Chandra's book Brother number one, 1993 s. 416.

¹⁹ Short, Philip. Pol Pot. Dějiny zlého snu. BB/art, Praha, 2005, s. 165

²⁰ Tamtéž s. 166.

²¹ Původní jméno diktátora Pol Pota.

očí. Jako důvod však označili strach z dalších amerických náletů. Obyvatelstvo této provincie patřilo k nejméně vzdělaným lidem. Byli to vesměs rolníci, kteří v sobě měli ukrytou nenávist k městu a jeho obyvatelům. Nikdy ve svém životě totiž město neviděli a viděli v něm po důkladném proškolení veškerou zkaženost. Tito lidé začali tvořit základní kámen armády Rudých Khmerů v nadcházející občanské válce, která byla první v řadě ničujících válek na kambodžském území. Jmenováním generála Lon Nola do funkce ministra obrany se Rudí Khmerové definitivně postavili proti králi, který přestával být populární a tak proti němu mohli snadněji verbovat obyvatelstvo.

Rozbuškou k válce se stala situace na venkově. Bylo málo orné půdy a zemi hrozil hladomor. Po následující dva roky se zkoušeli komunisté dostat k moci, ale převrat generála Lon Nola a americká intervence měli za následek, že si museli na svou chvíli ještě počkat.

Pro režim Rudých Khmerů Hnutí Rudých byl charakteristický především expanzionismus a rasismus. Dalším hlavním rysem khmerské politiky byla idealizace venkova a s tím související odpor k městu, dále potlačování rodinného života a zavržení tradičního vzdělání.

Byl to experiment, který neměl nikde žádné zázemí a neměl na co navazovat. Byla to jedinečnost khmerské mentality, která si pouze brala lehký příklad ze zahraničí. Pol Potova skupina vycházela z „bolševické mobilizace proti vnějšímu i vnitřnímu nepříteli“, dodala ji však rasovou náplň. Na rozdíl od pohrdání „idiotismem venkovského života“ pěstovala opačnou fobii-městské obyvatelstvo s početnými čínskými a vietnamskými obchodníky musí zmizet.²²

Strana si začala říkat Angkar (organizace) a po vzoru orwellovského Velkého bratra začala řídit dění v zemi, včetně životů jejich obyvatel. Jednalo se o první otrokářský stát v moderních dějinách, se vším, co k tomu patří. Obyvatelstvo pracovalo bez hmotných stimulů, nemělo ani tu nejmenší možnost nějakým způsobem projevit svobodnou vůli. Nikdo tehdy neměl tušení, že se za Angkarem skrývá komunistická strana. Z tohoto jména šel strach a obyvatelé k němu vzhlíželi s obavami a hrůzou. Angkar měl také mnoho významů. Angkar byl režim Rudých Khmerů na všech úrovních počínaje Pol Potovým stálým výborem až po velitele domobrany v té nejzapadlejší vesnici. Angkar bylo všemocné a hrozivé božstvo, neosobní a odtahující, ztělesnění ryzí podstaty a čistoty revoluce, které vyžadovalo naprostou oddanost a poslušnost.

²² Durman, Karel, Popely ještě žhavé. Konec dobrodružství, Karolinum 2009, s 223.

Zdání, že režim má mandát vládnout byly volby a následná ústava. To vše však bylo jen klamným manévrem určeným pro zahraniční veřejnost. V Demokratické Kampučii se o nich již nehovořilo.²³

Rudí Khmerové se také zaměřili na historii. Zničili knihovny, spálili knihy, zavřely školy a zavraždily učitele. Tři čtvrtiny z 20 000 kambodžských učitelů bylo usmrceno nebo prchli za hranice.²⁴

Dalekosáhlý čin, který nový režim uskutečnil, a který byl páteří jeho ideologie, bylo naprosto nevídané vysídlení všech měst. Takový čin, se ještě nikdy v dějinách lidstva v takové míře neuskutečnil. Jako první byl evakuován Phnompenh. Vše začalo ještě v den „osvobození“, tedy 17. dubna. Lidé byli vyhnáni z města jen s tím, co měli právě u sebe. Vše bylo vysvětleno z obav před dalším bombardováním ze strany Američanů. To byl celkem chytrý a logický tah. Všichni měli ještě na paměti nedávné apokalyptické bombardování. Zůstali pouze lidé, kteří měli zajistit alespoň základní chod města. Jinak všichni, včetně starců a nemocných, museli město opustit. Již zde začíná obrovský pogrom a vlastně i celá genocida. Toto opatření mělo také roztrhat případnou opozici. Hnutí Rudých Khmerů nemělo zdaleka velkou podporu a plně zemi nekontrolovalo. Hrozilo nebezpečí, že Sihanuk dokáže sjednotit opozici, a komunisté prohrají. To se však záhy ukázalo jako liché.

Naplánování tohoto vysídlení bylo schváleno již v roce 1974, tedy ještě před příchodem Rudých Khmerů k moci. Pol Pot a jeho kolegové nestrávili léta v džungli, aby se pak stali nějakými radními v Phnompenhu. Jejich pobyt v ilegalitě je utvrdil v tom, že realizaci svých plánů musí založit na „čistých“ obyvatelích venkova a ne na „zkažených“ lidech z měst.“

Během násilného vyhoštění umíraly tisíce lidí hladem a vyčerpáním. Kdo nemohl dále, toho jednoduše dozorci zabili a nechali ležet u cesty. Po nějakém čase se těla začala rozkládat a silně zapáchat. Lidé se v jednotlivých částech země organizovali do komun, kde už na ně čekali provinční úředníci a organizovali širokou kolektivizaci. Rodinné vztahy v těchto organizacích neměly místo a tradiční rodina, ke které vždy Khmerové tíhli, byla definitivně rozbita.

Hlavním cílem polpotovských národohospodářů se stala soběstačnost. Zahraniční obchod byl značně omezen, průmyslová výroba používala přednostně místní materiály a

²³ Mabbet, Ian. Chandler, David. Khmerové: Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2000 s. 229

²⁴ Kiernan, Ben, Recovering history and justice in Cambodia, *Comparativ* 14, 2004, Heft 5/6, s. 76

produkovala jednoduché spotřební zboží, jako byly oděvy, nářadí, stavební materiály a podobně.

Administrativně byla Kambodža rozdělena na okresy, jejichž názvy plně korespondovaly se světovými stranami-sever, severovýchod, východ, jihozápad, západ, severozápad, centrální oblast a zvláštní oblast Kratie. Každé této jednotlivé oblasti velel vedoucí zóny, který za její chod plně zodpovídal. Jelikož kontrola byla velmi neefektivní a provázání s ústředím strany málo účinné, stali se tito lidé téměř feudálními vládci na svém panství.

Způsob života v komunách byl stále stejný. Bez rozdílu profesí zde byli lidé nuceni pěstovat rýži, kopat zavlažovací kanály a vykonávat práce všeho druhu. Pracovní den měl až 18 pracovních hodin, s krátkou pauzou na jídlo. Kromě toho tu byly pauzy, které kádrové Rudých Khmerů využívali k politickému školení lidí. Byly zrušeny peníze²⁵, hazardní hry byly zakázány. Jakákoliv pracovní stimulace byla potlačena. Lidé dostávali za svou práci pouze jídlo a oděvy, které měli všichni stejné. To je další specifikum této revoluce. Ve všech jiných, i těch nejbrutálnějších diktaturách, měli lidé alespoň minimální svobodnou volbu, co udělat s penězi které měli. To zde možné nebylo. Země se zcela izolovala. Byly zpřetrhány tradiční rodinné vazby a děti byli brány rodičům na převychování. Předáci komun pocházeli často z nejhudších vrstev obyvatel. Často šlo o velmi mladé lidi. Právě jejich fanatismu a intolerance využívalo vedení rudých Khmerů při budování „nové společnosti“. Projevovalo se to i v krutých trestech při sebemenším náznaku neposlušnosti.²⁶

Krutě postižení byli příslušníci národnostních menšin, zejména muslimští Čamové. Khmerové považovali Kambodžu za jeden jediný národ. Jedna z prvních instrukcí po převzetí moci, kromě vysídlení měst, byla likvidace těchto menšin. Kambodžští Čamové byli vyhnáni ze svých rodišť do neobydlených oblastí. Zahynulo jich téměř 100 000 a zbytek byl promíchán s kambodžským obyvatelstvem. Jejich náboženství bylo zakázáno a dokonce byli nuceni jíst vepřové maso a nesměli nosit svůj tradiční oděv. Jinak bylo nakládáno s vietnamskou a čínskou menšinou. Ty byly „pouze“ vyhnány, jelikož se jich Rudí Khmerové obávali. Čína se v budoucnu měla stát největším spojencem nového režimu a Vietnamce si zatím popudit nechtěli.²⁷

Rudí Khmerové rozdělili kambodžské obyvatelstvo do dvou kategorií. Na „staré,“ neboli lid 18. března a na „nové“ lidi 17. dubna. První kategorie dodala v letech 1970-

²⁵ Nové bankovky byly již vytištěny, ale nedostaly se nikdy do oběhu.

²⁶ Nožina, Miroslav, Dějiny Kambodže, s 233.

²⁷ Vietnam byl od začátku označován za největšího nepřítele, ale síly nového státu se musely nejdříve zkonsolidovat, než nastane čas na mocenskou konfrontaci.

1975 kádry a vojáky novému režimu a družstvům v „osvobozených“ oblastech. Druhá byla složena ze všech ostatních tj. zhruba z čtyř milionů lidí, kteří měli tu smůlu, že žili v oblastech kontrolovaných Lon Nolovými vojáky. Proti nim se nyní obrátila zuřivost Rudých Khmerů. Tito lidé totiž symbolizovali město a byli vzdělání, což v očích revolucionářů představovalo další problém. Jen některé bude možno znovu začlenit do společnosti. Ostatní musí zmizet.²⁸

Na této hypotéze byla bohužel založena celá revoluce. Středem celé organizace se stalo družstvo. V družstvu se odehrávalo vše společně. Společně se jedlo, společně se pracovalo, Pouze ve spánku měl člověk klid. To mohl myslet i na jiné věci než na Angkar, který byl všudypřítomný.

Třídní pojetí dovolovalo jakékoli výstřelky dozorců. Ti mohli ztrestat kohokoliv a mohli k tomu použít jakýchkoliv prostředků. Obyvatelstvo podléhalo neustálému třídění. Angkar pořádal štvance na ty, kdo skrývali svou identitu, a špioni mu pomáhali demaskovat a okamžitě likvidovat intelektuály, učitele, příslušníky svobodných povolání, studenty a měšťáky.²⁹

Veškerý soukromý život budil velké podezření. Rodinná buňka se zcela rozpadla. V prvních měsících mohli deportovaní žít ještě v rodinách, ale toto „povolení“ bylo zrušeno v roce 1976 po ukončení nové vlny deportací do dalších oblastí, nařízené po změně hospodářské politiky. Kambodžskou zahraniční politiku té doby je možné bez nadsázky charakterizovat jako ostře šovinistickou. Rudí Khmerové dokázali využít již Sihanukova pádu po Lon Nolově převratu a vyhlásit jeho jménem svůj boj za národněosvobozenecký. Po jejich nástupu k moci pak tento šovinismus dosáhl téměř mystických rozměrů.

Hovořilo se o khmerském národu a khmerské kultuře a o nutnosti obnovit zašlou velikost Angkorské říše, včetně její původní hranice. Tato myšlenka vytyčila zásadní problémy a ukázala na ty země, ke kterým se Kambodža bude chovat velmi nepřátelsky. Na prvním místě stál jednoznačně Vietnam. Na počátku vlády Rudých Khmerů tomu však zatím nic nenasvědčovalo. První oficiální návštěvy proběhly v červnu 1975 a byla zde dohodnuta smlouva, byť jen ústní, o budoucí spolupráci. Kambodža si chtěla pouze připravit prostor pro následnou ofenzívu. Zatím však zůstával Vietnam silnější. Teprve posléze se vztahy s tamními komunisty výrazně zhoršovaly a v květnu 1976 se konala jednání o přesném vymezení společné hranice. Tato jednání však nebyla vůbec úspěšná a naopak zablokovala chystaný summit v Hanoji. Od této chvíle bylo jasné, že se vztahy mezi oběma zeměmi, které

²⁸ Ternon, Yves, Genocidy XX. Století. TS 02 1997, s 178.

²⁹ Tamtéž, s 179.

až do této doby byly na neutrální úrovni, podstatně zhoršují. Navenek však vztahy přerušeny nebyly a nic nenavštědčovalo tomu, že mezi oběma národy panuje nenávist.

Tento antagonismus podporovala Čínská lidová republika, jež v této době procházela opět krizí vztahů se SSSR, který byl spojencem a přítelem Vietnamu.³⁰

Nový režim v zásadě spolupracoval pouze s Čínou a Severní Koreou. Od Číny dostával také zahraniční pomoc. Hned v začátku Čína poskytla finanční pomoc ve výši jednoho milionu dolarů.

Všechna velvyslanectví, jejichž státy nový vládnoucí režim nepovažoval za své přátele, byla zrušena. Zůstalo pouze sedm velvyslanectví v čele s čínským a korejským. Kambodža se úplně izolovala od vnějšího světa, a když už zemi navštívil nějaký zahraniční představitel, byl pečlivě střežen. Totéž se však týkalo i několika funkcionářů samotného režimu.

Velice choulostivou otázkou byl také návrat prince Sihanuka do politiky. Prvotním cílem nového režimu bylo Sihanuka odstranit, i když to nemuselo být nutně tím nejhorším způsobem. Byli si dobře vědomi jeho stále nesmírné popularity napříč kambodžským územím s důrazem na venkov. Vždyť hlavně spojenectvím s ním Rudí Khmerové získali za občanské války proti Lon Nolovi tolik nových spojenců. Sihanuk se do Kambodži vrátil v září 1975. Ze začátku měl veškerý komfort a mohl se ubytovat i v královském paláci. Bylo zvoleno nejvyšší vedení-tříčlenné prezidium, jehož předsedou se stal právě Sihanuk. Postupem času se však stával pouze loutkou bez jakýchkoli reálných pravomocí. Byla přijata nová ústava, která s ním nebyla vůbec konzultována. Dále s ním nebyly konzultovány ani otázky velvyslanců zahraničních zemí. Když si Sihanuk uvědomil, že nemá na chod státu vůbec žádný vliv, rozhodl se rezignovat.

Rezignace byla přijata v dubnu 1976 a novou vládu posléze vytvořili pouze Rudí Khmerové. Pol Pot se stal premiérem a poprvé musel veřejnosti ukázat svou tvář i své revoluční jméno. Sihanukovi spolupracovníci byli deportováni na venkov a většina z nich zemřela. To se netýkalo jeho synů a manželky, kteří s ním zůstali v domácím vězení za zdmi královského paláce. Po zbytek vlády Rudých Khmerů se však měl více než dobře.

Dne 9. září 1976 zemřel vůdce čínské revoluce Mao Ce-tung. Při této příležitosti Pol Pot pronesl smuteční projev a zároveň přiznal existenci marxistické strany Angkaru. Stalo se tak krátce před oslavami výročí založení Komunistické strany Kampučie. Vedení se v té době rozštěpilo na dvě frakce. Jedni uznávali vznik strany v roce 1951, kdy vznikla pod patronací

³⁰ Kvůli další roztržce se Sovětským svazem začala Čína aktivně podporovat režim Rudých Khmerů, který se mohl stát bariérou proti mocenským ambicím Vietnamu.

Vietnamců Lidová revoluční strana Kambodže, a druhá rok 1960, kdy tajný kongres v Pnompenhu postavil do čela strany Pol Pota a Ieng Saryho. Jednalo se o velmi důležitou událost, která bude mít vliv na zahraniční vztahy s Vietnamskou republikou. Pokud by totiž strana připustila, že vznikla v roce 1951, musela by přiznat „bratrskou pomoc“ Vietnamu. Pokud by se ovšem zakládající sjezd strany konal až v roce 1960, potom by se jednalo o ryze kambodžskou stranu, na jejímž vzniku se Vietnamci nepodíleli. Ti, kdo preferovali první datum, byli považováni za lokaje Vietnamu a stali se prvními z obětí vnitrostranických čistek. Pol Pot tuto událost později označil jako likvidaci potencionálního puče, ale jednalo se o klasickou stalinistickou čistku.

Pol Pot byl vždy přesvědčen, že je obklopen nepřátelskými agenty s vazbami na zahraničí. Tato jeho paranoia vedla k důležitému kroku. V září 1976 rezignoval ze „zdravotních důvodů“ na post premiéra. Za nedlouho zmizel z veřejného života i ministr zahraničí Ieng Sary. Toto vše byl jen zastírací manévr, kterým se tito lidé chtěli dostat zpět do přísného utajení. Novým premiérem se stal třetí muž hierarchie Nuon Chea.

Tato obměna zmátla Vietnamce, kteří si mysleli, že Pol Pot skutečně odešel z politiky a nový premiér jim půjde na ruku a bude více provietnamský. Až po pár měsících Hanoj zjistila, že Pol Pot je stále u moci a zbavuje se všech svých odpůrců.

Vietnam se nevzdal svého snu o začlenění Kambodže a Laosu pod svůj vliv a v červenci 1977 podepsal smlouvu o spolupráci s Laosem. To ještě více vyostřilo vztahy s Kambodžou, zvláště s jejím skrývajícím se vůdcem. Ten tento záměr charakterizoval jako snahu obklíčit Kambodžu.

Na jaře 1977 se po dlouhé odmlce znovu rozhořely pohraniční boje mezi kambodžskými a vietnamskými vojáky, k nimž docházelo od začátku uchopení moci komunisty. Formálním důvodem byl spor o ostrovy Tho Cu a Phu Quoc ležící v Siamském zálivu mezi Vietnamem a Kambodžou a o vnitrozemská pohraniční území.

Dne 30. dubna 1977, tedy v den druhého výročí pádu Saigonu³¹ překročily jednotky Demokratické Kampučie hranice a pomocí těžké techniky zmasakrovaly stovky vietnamských obyvatel a vypálily jejich vesnice. Menší útoky provedly rovněž na několik vesnic v Thajsku. V reakci na tuto agresi zaútočilo vietnamské letectvo na kampučské vojenské základny v pohraničí.

³¹ 30. dubna 1975 došlo ke sjednocení Severního a Jižního Vietnamu v jeden stát ovládaný komunisty.

V září 1977 Pol Pot konečně oznámil existenci Komunistické strany Kampučie, krátce před tím než navštívil Čínu.³² Následujícího dne odletěl do Peking, kde se setkal s vedoucím představitelem země, nástupcem Mao Ce-tunga. - Chua Kou-fengem. Mužem, který se dostal k moci po likvidaci „gangu čtyř“³³. Čína procházela novou roztržkou se SSSR a jeho spojencem Vietnamem. Čínské vedení se tudíž snažilo v Maových intencích podporovat revoluce v zemích, jako byla Demokratická Kampučie. Pol Pot se vrátil domů s příslibem rozsáhlé čínské pomoci. Odhaduje se, že v roce 1978 působilo v Kambodži na 20 000 čínských poradců.

Vietnamské vedení vnímalo spojenectví Číny s Demokratickou Kampučíí jako velkou hrozbu. V polovině prosince 1977 zahájila pro změnu vietnamská armáda vojenskou ofenzívu proti Kambodži. Armáda o síle padesáti tisíc mužů podporována rovněž těžkou technikou pronikla téměř na tři desítky kilometrů do kambodžského území. Zajatí khmerští vojáci byli okamžitě zabíjeni. Na začátku roku se armáda stáhla zpět. Jednalo se totiž jen o trestnou výpravu. Vietnam zatím o nějakou delší válku nestál.

Vedení Rudých Khmerů tuto událost interpretovalo jako své vítězství a jeho sebevědomí dále nebezpečně rostlo. V obavě před dalším vpádem zahájilo ve východních oblastech, kde existoval velký vliv Vietnamců, rozsáhlé čistky.

Místní velitelé a vojáci byli likvidováni a nahrazováni jednotkami ze severozápadu. Velitel východní oblasti a veterán Komunistické strany Indočíny So Phim, spáchal v lednu 1978 sebevraždu poté, co byl předvolán do ústředí v Phnompenhu ke „konzultacím“³⁴. Tímto se dostáváme otázkám čistek, které nazval Philip Short jako „stalinskou nákazu“. Mnoho starých funkcionářů strany bylo právě v této době odsouzeno a vzápětí popraveno. Synonymem pro smrt v Demokratické Kampučii se stala státní věznice Tuol Sleng. Toto vězení bylo poslední štací mnoha stranických funkcionářů. Z patnácti tisíc vězňů vyšlo živých jen sedm. Smrt zde přicházela pomalu. Zatčení byli brutální mučeni, a to bylo někdy daleko horší než poprava. Dozorci si vynucovali nesmyslná doznání, například že dotyčný je agentem CIA nebo KGB. S podezřelým odvěkli Rudí Khmerové do vězení většinou i celou jeho rodinu. Tuol Sleng tvořil však jen vrcholek ledovce. Toto bylo nejznámější vězení, o kterém se vědělo i v zahraničí. Podobných však zřídili Rudí Khmerové více. Stejně tak počet mrtvých v této věznici, který čítal něco kolem 20 000 obětí, je jen zlomkem toho, kolik bylo

³² Ayres David. *Anatomy of crisis: Education, Development, and State in Cambodia, 1953-1998*, Honolulu, University of Hawai press, 2000, s 115.

³³ Jednalo se o skupinu vysokých stranických funkcionářů, kteří po smrti čínských vůdců Mao-Ce Tunga a Čou-en Laje v roce 1976 usilovali o ovládnutí všech mocenských struktur. V čele stále Mao-Ce Tungova manželka Ťiang Čching.

³⁴ Short, Philip. *Pol Pot. Dějiny zlého snu*. BB/art, Praha, 2005, s. 405.

celkově popraveno. Nejstřízlivější odhady hovoří o 1 500 000 životů v důsledku poprav, vyhladovění, deportací a tvrdých pracovních podmínek. K tomuto číslu musíme přičíst i nenarozené děti. Natalita klesla totiž za vlády Rudých Khmerů o polovinu. U „nových lidí“ to byly dokonce dvě třetiny.

Režim, který nastolili Rudí Khmerové, trval necelé čtyři roky. I tak stačil napáchat značné škody, jak je popsáno výše. Každá totalita si však od začátku něčím podkopává půdu pod nohama a tento režim nebyl výjimkou. Dá se říci, že od poloviny roku 1976 do konce roku 1977, kdy experimentování Rudých Khmerů dosáhlo vrcholu, se začaly vytvářet podmínky pro jeho pád.³⁵ Legislativa, exekutiva i soudnictví prostě zmizely, parlament, který se teoreticky měl scházet dvakrát ročně, se už nesešel. Zasedání vlády se přestala konat, ministerské posty zůstaly neobsazeny.

V roce 1978 dosáhlo nepřátelství mezi Kambodžou a Vietnamem vrcholu. Selhaly vietnamské snahy o obnovení jednání a obě strany se chystaly k válce. Poblíž kambodžské hranice bylo od dubna 1978 soustředěno téměř sto tisíc vietnamských vojáků. Vietnam zřídil v bývalých amerických vojenských základnách na jihu výcvikové tábory, které měly sloužit khmerským utečencům. V dubnu téhož roku se podařilo zorganizovat první větší vojenskou jednotku budoucí osvobozené khmerské armády. A konečně 2. prosince byla slavnostně ustanovena Jednotná fronta národní spásy Kambodže (JFNSK), vytvořená pod patronací vietnamského emisara Le Duc Thoa. Do čela fronty se postavil budoucí prezident Kambodžské lidové republiky³⁶ Heng Samrin. Ten uprchl před vládou v roce 1977 a byl to bývalý zástupce náčelníka štábu východní oblasti. Mimochodem všichni vůdčí představitelé osvobozené armády byli bývalí Rudí Khmerové. Třetí muž v této hierarchii byl Hun Sen, muž, který je dodnes ministerským předsedou Kambodže.

Na první svátek vánoční zaútočila vietnamská armáda, která čítala přes sto tisíc mužů. Útok byl veden ze dvou stran z jižního Laosu. Hlavní zdroj vietnamských jednotek tvořilo více jak šedesát tisíc mužů podporovaných těžkým dělostřelectvem a letectvem. Jako první padlo město Kratie, a to hned 30. prosince a město Stung Treng ve stejnojmenné provincii hned o čtyři dny potom. V sobotu 6. ledna opustil hlavní město princ Sihanuk, který žil od roku 1976 v politickém vězení a na chod země neměl vůbec žádný vliv. Odletěl do Pekingu a s ním i čínští experti, kteří zde působili. Na tiskové konferenci v Pekingu oznámil, že nikdy nebyl členem Rudých Khmerů, a že ho dokonce věznili. Na druhou stranu je neodsoudil, jen

³⁵ Nožina, Miroslav, Dějiny Kambodže, s. 239.

³⁶ Název země po pádu Rudých Khmerů

prohlásil, že neschvaluje jejich domácí politiku a souhlasí s tou zahraniční. Poté odcestoval na zasedání OSN, kde pronesl projev na obranu Kambodže a odsoudil vietnamskou invazi.

Samotné vedení Rudých Khmerů tajně opustilo Phnompenh 7. ledna. Hlavní město padlo bez sebemenšího odporu a zbytek Pol Potových jednotek se rozutekl do těžko přístupné džungle, hlavně do západních a jihozápadních provincií. Tato porážka ovšem zdaleka neznamenal konec jejich hnutí. Pol Pot ovládal Rudé Khmery dalších dvacet let až do své smrti. Po nastolení režimu plně podporující Vietnam a celý socialistický blok byl režim Rudých Khmerů dokonce plně uznán v OSN jako jediný režim, který je schopný zastupovat Kambodžu v této instituci³⁷. O Kambodžu se rozehrála hra plně v moci studenoválečných soupeřů.

Po pádu komunistického bloku však i režim Rudých Khmerů živořil na okraji společnosti. Postupně se od Pol Pota odvraceli jeho staří spolubojovníci, kteří se vzdávali ústřední vládě za příslib beztrestnosti a dokonce vidiny veřejných funkcí.

Poslední ranou pro celé hnutí byla dezerce mnoha tisíců vojáků v roce 1996 v čele s bývalým Pol Potovým zetěm a druhým mužem režimu Ieng Sarym. Všichni z dezertérů dostali posléze milost a samotný Ieng Sary v klidu žil v Phnompenhu.

Po poslední z velkých vnitrostranických čistek v roce 1977 dal Pol Pot zavraždit s celou rodinou bývalého ministra zahraničí Rudých Khmerů Son Sena. Následně provedl protipolpotovský převrat velitel ozbrojených jednotek Ta Mok. Pol Pot se pokusil uprchnout, ale byl poblíž thajských hranic dopaden. Následně byl svolán proces, kde se měl Pol Pot zodpovídat z vraždy Son Sena. K jeho skutkům z let 1975-1979 se vůbec nepřihlíželo. Jeho žalobci byly z řad Rudých Khmerů, kteří se v té době spolupodíleli na všech zvěrstvech režimu. Pol Pot byl sice odsouzen, ale bylo rozhodnuto nechat ho dožít v domácím vězení.³⁸

O necelý rok později Pol Pot umírá ve spánku na selhání srdce. Poté je spálen na hromadě odpadků. Tak skončil muž, který byl motivován hlubokou osobní vizí, uskutečnit svůj velký zemědělský a sociální experiment³⁹

K potrestání či alespoň obvinění těch, kteří se podíleli na zvěrstvech páchaných na kambodžském obyvatelstvu, dochází však až o mnoho let později. Kromě Pol Pota se na lavici obžalovaných sešli téměř všichni ostatní představitelé režimu. Ještě před nimi však byl

³⁷ Pro hlasovali hlavně Spojené státy a ostatní západní země, které byly proti vietnamské invazi a, tím podpořili režim rudých Khmerů, i když již bylo všeobecně známo, co tento režim spáchal.

³⁸ Pol Pot v té době trpěl malárií a srdeční chorobou a smrt byla jen otázkou času.

³⁹ Yeong, Mike. Contemporary Southeast Asia, review of David Chandlers book Brother number one, 1993 s. 417.

v roce 2010 obviněn a poslán do vězení na 35 let šéf tábora v Tuol Slengu Kang Kek Leu, který měl přezdívku Duch. Trest mu byl později změněn na doživotí.

V roce 2011 začal soud, u kterého si obvinění vyslechli mimo jiné Nuon Chea, Ieng Sary a také bývalý prezident Khieu Samphan. Jednalo se o mezinárodní tribunál pod záštitou OSN. V jeho průběhu také současní představitelé Kambodže včetně premiéra Hun Sena všemožně vyšetřování zdržovali. Obžalovaní byli obviněni z válečných zločinů, ze zločinů proti lidskosti, a také z genocidy. Ieng Sary vypovídat odmítl, Nuon Chea zase obvinil ze zločinů Vietnamce. Všichni však trvali na své nevině.

Soud byl rozdělen na etapy s jednotlivými obviněnými, aby se trestní řízení urychlilo. Soud však rozsudky zatím nevynesl. Ieng Sary se svého rozsudku již nedočká. Ve věku 87 let zemřel v březnu 2013.

Reflexe Pol Potova režimu ve zprávách ministerstva zahraničních věcí

Vzhledem k tomu, že československo-kambodžské vztahy byly od nástupu lonnolovského režimu silně omezené, po uchopení moci komunisty se jen velmi pomalu začaly vracet tam, kde byly v dobách krále Sihanuka. Federální ministerstvo zahraničí (FMZV) průběžně zasílalo Ústřednímu výboru Komunistické strany Československa (ÚV KSČ) zprávy o situaci v Kambodži v době vlády Rudých Khmerů.

To probíhalo hlavně přes zastupitelské úřady ve Vietnamské demokratické republice a v Laoské republice. Jelikož Československá republika měla s Vietnamem velmi úzké vztahy, dá se říci, že postřehy zastupitelského úřadu (ZÚ) byly více či méně ovlivněné politikou a uvažováním politických reprezentantů v Hanoji.

První zmínka o budoucnosti Kambodže, hlavně ve sféře politické a v mezinárodních vztazích, se objevuje ze ZÚ ve Vietnamu. Jedná se o pohled na situaci v Kambodži a zároveň doporučení, jak by měla ČSSR dále postupovat v souvislosti se změnou režimu, který v této zemi nastal.

Rozebírá se zde hlavně budoucí orientace Demokratické Kampučie. Panuje názor, že nový režim si bude chtít vytvořit odstup jak od Číny, i když od ní dostává a dostával výraznou vojenskou i materiální pomoc, tak i od Vietnamu, který stále živí svou šanci hrát primární roli v celé bývalé francouzské Indočíně. Tuto skutečnost potvrdil i první tajemník VSP Le Duan na návštěvě v Phnompenhu.

Na začátku vlády Rudých Khmerů se v podstatě věřilo, že vůdcem země je princ Sihanuk, který vystupoval jako hlavní postava protilonnolovské opozice. Z tohoto důvodu československé vedení tento režim uvítalo. Již v počátcích si československá administrativa uvědomovala velký vliv Číny i Vietnamu na budoucí dění v Kambodži. K tomuto rozporu se ZÚ vyjadřuje takto: *“ I když celkově panuje názor, že v současné době převládá v Kambodži čínský vliv, je nutno brát na zřetel i dlouhodobé úsilí VDR prosadit vlastní představy v celé bývalé francouzské Indočíně, což potvrdila také počátkem srpna 1975 návštěva prvního tajemníka VDR Le Duana v Pnompenhu.”*⁴⁰

Stejná zpráva komentuje také návštěvu kambodžské delegace v Číně, která dokládá, že v počátcích se nový režim snažil udržovat přátelské kontakty jak s Vietnamem tak Čínou.

⁴⁰ Návrh na čs. Postup v Kambodži TO-T 1975-1979 č.018508/75-5 Kambodža. Tajné Archiv MZV, Praha.

„Na druhé straně navštívil v polovině srpna Peking místopředseda vlády, ministr národní obrany a vrchní velitel Lidové osvobozené armády Khieu Samphan s pověřencem pro zahraniční záležitosti Yeng Sarym“.⁴¹

Kambodža se hned na začátku přihlásila k neutralitě, což Československé vedení přivítalo, jelikož si nepřálo spojení se západními zeměmi. To v podstatě potvrzovala nová ústava Demokratické Kampučie, která byla slavnostně podepsána 14. prosince před Národním shromážděním v Phnompenhu. Tuto ústavu ještě podepsal král Sihanuk, který v té době stále byl na prvním místě v hierarchii nové vlády. Kambodža odmítla svou účast v proamerickém paktu SEATO⁴² a podporovala revoluční boj národů ve třetím světě. Také se zúčastnila konference nezúčastněných zemí v Limě v srpnu 1975. Princ Sihanuk navštívil zasedání OSN, kde měl ostře protiamerický projev a v následující době navštívil mnoho zemí s odlišnou politickou orientací. Zajímavé je, že kromě Albánie a Rumunska nenavštívil žádnou jinou socialistickou zemi. To již dávalo tušit, že budoucí směřování zahraniční politiky půjde cestou pročínskou, protivietnamskou a protisovětskou.

Rumunsko a Albánie byly totiž „vyvrhelové“ komunistického bloku a měly své vazby hlavně na Lidovou Čínu, která se v té době považovala za vrcholného představitele socialistického společenství. Otázka řešení obnovení zastupitelských úřadů je zmíněna opět v dokumentu ze ZÚ v Hanoji. Podle této zprávy má *„k obnovení efektivních vztahů ZÚ SSSR a dalších socialistických zemí, které měly faktické zastoupení u Lon Nola v Pnompenhu dojít až za dva roky, a teprve potom dojde k obnovení formálních styků s USA, Francií a dalšími kapitalistickými zeměmi“*⁴³. Zpráva dále také uvádí, že v některých dalších státech, jako například v Japonsku, Mexiku a Republice Pobřeží Slonoviny byla také obnovena velvyslanectví s *„příslibem výměny velvyslanců co nejdříve“*⁴⁴

Přes tyto počáteční informace nebylo zdaleka jasné, jak se bude situace okolo nového režimu dále vyvíjet. V socialistickém Československu se správně tušilo, že v osvobozeném táboře probíhá polarizace sil. A to mezi příznivci Číny a Vietnamu. V končící fázi boje proti Lon Nolovi přestali Vietnamci pomáhat kambodžské revoluci materiálně a na jejich místo nastoupili Číňané. Vietnamci se obávali, že pročínská představitelá povedou tuto revoluci nacionalistickým směrem a Vietnam tak nebude moci Kambodžu zahrnout do Indočínské unie pod jeho vedením. Podle dalších informací ze ZÚ v Hanoji z 31. srpna 1975 je vidět, že Vietnam správně vytušil budoucí problémy a snažil se nabádat své

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tzv. Pakt jihovýchodní Asie-členy byly při zakládání USA, Francie, Indie, Pákistán a Filipíny.

⁴³ Návrh na čs. Postup v Kambodži TO-T 1975-1979 č.018508/75-5 Kambodža. Tajné Archiv MZV, Praha.

⁴⁴ Tamtéž.

spojence, ke kterým patřilo Československo, k opatrnosti ve vztazích s novým vedením Kambodže.⁴⁵

V této souvislosti se ZÚ ve Vietnamu úporně snažil o navázání velmi úzké spolupráce se ZÚ v Kambodži v hlavním městě Laosu Vientiane. Avšak v té chvíli již nový režim začínal obracet kartu a považovat právě Vietnam za hlavního nepřítele. Zpráva ZÚ ČSSR ve Vientiane k tomu říká: „*Vietnamský ZÚ ve Vientiane vyvíjí maximální úsilí, aby ustanovil co nejtěsnější vztahy s kambodžským ZÚ. Jak lze usuzovat z rezervovaného postoje k tituláři VSR, vztahy mezi oběma ZÚ a jejich vedoucími neodpovídají těsným vztahům, o něž usiluje VSR*“.⁴⁶

Již v této době se v zahraničí vědělo o konfliktech mezi komunisty v Kambodži. A byl znám také důvod. Nutno dodat, že tato informace byla pravdivá a vystihovala skutečnou podstatu věci. Jednalo se o konflikt, který se odvozoval od toho, od kdy se stranické vedení začalo účastnit hnutí odporu. Dvě skupiny straníků tu mezi sebou sváděly boj o moc. Velvyslanec Vietnamu k tomu prohlásil, že: „*První mají vazby k bývalé komunistické straně Indočíny a jsou více přátelští k Vietnamu. Dnes zaujímají většinou střední stranické funkce. Nacionalismus pro ně není rozhodující při formování politiky strany a státu. Druhá skupina se profilovala v 60. letech ze studentského prostředí ve Francii. Nacionalismus se projevuje hlavně v rezervovaném přístupu k VSP⁴⁷ a VSR⁴⁸ a obranou před vietnamskou rozpínavostí a chce mít dobré vztahy s ČLR*“⁴⁹

Jen pět dní před doručením této zprávy na ministerstvo zahraničí ČSSR se však na tomto ministerstvu objevuje záznam rozhovoru mezi tehdejším velvyslancem v Peking Zdeňkem Tobiášem a synem krále Norodoma Sihanuka princem Norodomem Sihamonim⁵⁰. Tento rozhovor je jedním z prvních impulsů k tomu zjistit, co se bude v Kambodži po následující tři roky odehrávat. Sihamoni vysvětluje, že si po ukončení studia nesměl vzít zpátky do vlasti žádnou beletrii ani odbornou literaturu. Výmluvná je jeho věta: „*Otec nevládne, vládnu oni*“⁵¹.

⁴⁵ Názor vietnamských přátel na některé momenty vnitropolitického vývoje v Kambodži č. 01.064/76. ZÚ ČSSR Vientiane 18. 10 1976 Tajné. Kurýrem! Archiv MZV, Praha.

⁴⁶ Názor vietnamských přátel na některé momenty vnitropolitického vývoje v Kambodži č. 01.064/76. ZÚ ČSSR Vientiane 18. 10 1976 Tajné Kurýrem! Archiv MZV, Praha.

⁴⁷ Vietnamská strana pracujících.

⁴⁸ Vietnamská socialistická republika-název vznikl po spojení severního a jižního Vietnamu.

⁴⁹ Názor vietnamských přátel na některé momenty vnitropolitického vývoje v Kambodži č. 01.064/76. ZÚ ČSSR Vientiane 18. 10 1976 Tajné. Kurýrem! Archiv MZV, Praha.

⁵⁰ Nynější vládnoucí monarcha v Kambodži.

⁵¹ Záznam telefonického rozhovoru se synem prince Sihanuka 13. 10 1975 č. 018332/75 Velvyslanectví ČSSR v Peking Z. Tobiáš. Velvyslanecký rada čs. ZÚ.

Sihamonimu nebylo dovoleno dále studovat balet v ČSSR. Podle jeho vyjádření by „*nerad ztratil kontakt se svými spolužáky z Československa*“⁵². Sihamoni byl donucen odjet studovat na čtyři roky do hlavního města Korejské lidově demokratické republiky Pchjonchjangu. Rozhovor také potvrdil, že princ Sihanuk sice má k dispozici své bývalé sídlo, ale je plně izolován od vnějšího světa. Sihanukův syn potvrdil, že existuje pouze jeden rozhlas, který přednáší nic neříkající agitky a že veškerá kultura vymizela.

Důraz byl kladen pouze na nacionalismus kambodžského státu. V této chvíli již bylo jasné, kam se politika Kambodži bude posunovat a muselo o to být jasné i představitelům zahraničních států, které s ní měly styky nebo které, právě jako ČSSR, spolupracovaly se státy, které zde měly své zastupitelské úřady.

Dalším důležitým zdrojem informací o kambodžské situaci byla Castrova Kuba. S tou Kambodža navázala diplomatické styky a byla tak jednou z mála zemí, která zde měla zastupitelský úřad. Na konci roku 1975 proběhla na velvyslanectví v Hanoji beseda s velvyslancem Kuby v Kambodži Barzagou a zástupci socialistických stran. Tato zpráva nám dává důkaz o rozdělení podle zvláštního klíče. Ve zprávě k této besedě se říká, že velvyslanec Kuby v Kambodži s. Barzaga byl na týdenní návštěvě v Phnompenhu a třech provinciích a poté se sešel na velvyslanectví SSSR v Hanoji se zástupci socialistických zemí (velvyslanci a *chargé d'affaires*) vyjma Rumunska a Moldavska, aby se podělil se svými zážitky. Mimo jiné konstatoval, „*že Kambodžané se rozdělili do dvou skupin. Těmito skupinami jsou přátelé do vítězství a přátelé po vítězství.*“⁵³

Do první skupiny náleží Čína, Korea, Vietnam, Albánie, Jugoslávie, Laos, Rumunsko, Kuba a Alžír. Pod čarou to znamená, jak v dokumentu píše velvyslanec ČSSR v Hanoji Kubát, „*že jiné socialistické země než Kubu nový režim neuznává. Řeč se točí kolem otevření velvyslanectví-země do vítězství je již otevřely, kdy tak učiní ty další, není známo*“.⁵⁴

Jak je patrné z tohoto velmi důležitého rozhovoru, zásobování velvyslanectví zajišťovala v této chvíli armáda, jelikož zatím nebyla určena hlava státu ani založené fungující ministerstvo zahraničí. Dále kubánský velvyslanec mluví o tom, že se vyslanectví ČSSR a SSSR opravují, a že velvyslanectví ČSSR není příliš poškozeno. Názvy ulic byly zlikvidovány. Každé velvyslanectví musí zaměstnat 8 až 10 smluvních sil - spojka, řidiči, kuchař atd. Všechna jsou na jedné ulici s výjimkou dvou vietnamských. Žádné nemá telefon a Kubánci se pokládají spíše za hosty kambodžské vlády než za opravdový ZÚ.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Iniciační zpráva č. 8-Beseda s kubánským velvyslancem v Kambodži s. Barzagou Tajné! 9. 12 1975 Archiv MZV, Praha.

⁵⁴ Tamtéž.

Na nejdůležitější věc upozorňuje kubánský velvyslanec na konci své zprávy. Jedná se o násilné vyhánění lidí z měst, které bylo hybnou pákou revoluce Rudých Khmerů. Velvyslanec k tomu podotýká: „*Situace silně připomíná westerny. Je vidět jen vojáky a policajty s revolvery. Vystěhování bylo násilné. Je to vidět i z toho, že domy jsou otevřeny a věci zůstaly na místě. V otevřených skříních visí oděvy atd. Všechny výkladní skříně jsou rozbité.*“⁵⁵ Dále poukazyval na soustředění se na pěstování rýže. V roce 1976 měla Kambodžská vláda v plánu 3 úrody.

Velmi důležitým dokumentem, který podal československému ministerstvu zahraničí další informace o novém režimu a jeho vztazích s dalšími zeměmi je zpráva, která je vypracována na základě poznatků ministra zahraničí Laosu, který vedl v prosinci minulého roku stranickou a vládní delegaci do Kambodži. O své zážitky se podělil se členy ZÚ socialistických zemí při společném setkání v Moskvě. Dokument rozebírá současnou situaci v Kambodži z mnoha hledisek. Jedná se například o úrodu rýže, která byla v roce 1975 uspokojivá, a tím došlo k lehké stabilizaci nového režimu.⁵⁶ Je zde rozebírána také otázka vztahů Číny a Vietnamu k novému režimu a jejich pomoc a zájem o tuto zemi. Přesně to zpráva komentuje takto: „*Za pomoci Číny se obnovuje železniční spojení a čínský vliv je velký. Je zde nebezpečí jednostranné orientace. Je možné, že se v budoucnu vytvoří určitá rovnováha mezi Čínou a Vietnamem. Mimořádný zájem o jejich další rozvoj má VDR, která za“ pomoci laoských soudruhů chce Kambodžu těsněji zapojit do bloku revolučních sil indočínských států a v neposlední řadě omezit vliv ČLR na tuto zemi v zájmu upevnění svých pozic*“⁵⁷. Všechny tyto poznatky vycházejí ze zahraničních zastupitelských úřadů. Československo tedy všechny tyto informace přijímalo v rámci socialistického internacionalismu za své.

Zprávy o tom, jaká se v zemi vede politika, a jak je zacházeno s lidmi, se ani k pracovníkům ministerstev nedostaly. Mám na mysli ty nejzávažnější zločiny včetně kanibalismu a hromadných poprav. Zrušení peněz a stimuly k práci však byly mezi členy vlády diskutovány. Nebo přinejmenším se o nich muselo vědět.

Dokládá to opět zpráva z března 1977, která zachycuje vietnamsko-kambodžské vztahy a zároveň popisuje, jak funguje zemědělský systém. Zpráva říká, že lidé jsou nuceni pracovat v zemědělství a prakticky bez nároku na odměnu. Omezený průmysl se nepodařilo uvést do chodu. „*Existující systém nelze srovnat s žádnou společensko-ekonomickou formací,*

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Informace o situaci v Kambodži a o laosko-kambodžských vztazích .č. 01.001/76 ZÚ ve Vientiane ,4.1 1976, Tajné! Kurýrem! Archiv MZV, Praha.

⁵⁷ Tamtéž.

jeho základem je extrémně levicový, primitivní komunismus, opírající se o moc ozbrojených složek. Znovu zdůrazňovanou zásadou kambodžské politiky je linie nejvyšší soběstačnosti.“⁵⁸.

Zpráva dále prozrazuje, že není žádná jistota, že by rozhodovací pravomoci byly v rukou Pol Pota, Noun Chey či Ieng Saryho. Kromě ideového zázemí nového státu informuje zpráva rovněž o krizi vztahů mezi Vietnamem a Kambodžou. Jedná se již i o ozbrojené střety na sporných hraničních místech a také rostoucí vliv Číny na celou situaci v novém Kambodžském státě. *„Vztahy mezi Kambodžou a Vietnamem nejsou za poslední dobu nijak pozitivní. Revoluční organizace odmítla pozvání na IV. sjezd KSV a zaslala pouze pozdravný telegram. Stále trvá spor o uznání hranic, hlavně mořských v oblasti ostrova Phu-Quoc. Značný podíl na současné politice Kambodže má Čína“.*⁵⁹

Tato zpráva je také poslední z řady dokumentů, které se zabývaly, byť někdy jen částečně a neúplně kambodžskou situací z doby prvních měsíců a let Pol Potovy diktatury. Závěr této zprávy do jisté míry předpovídá budoucí události. Zpráva praví: *„Již nyní lze konstatovat, že v pozitivně se vyvíjející situaci v Indočíně po vítězství lidových sil představuje Kambodža do značné míry rušivý faktor, prvek znemožňující jednotný postup tří zemí poloostrova. Nelze vyloučit, že v budoucnosti se Kambodža může stát, v souladu se zájmem ČLR zabránit vytvoření silného socialistického celku na svých jižních hranicích, prvkem vyvolávající napětí v této oblasti“*⁶⁰.

Toto je poslední z řady dokumentů, který ministerstvo zahraničí obdrželo. Jak je z něho také patrné, vztahy mezi Kambodžou a Vietnamem se stále více a více komplikovaly. Vínou na tom ve větší míře nesla Kambodža z důvodu nenávisti vládnoucí garnitury k Vietnamu a Vietnamcům. Rozkol mezi těmito dvěma státy začínal být světovou záležitostí. Také proto se o něm v této době začalo daleko více psát v československém tisku, hlavně v deníku Rudé Právo.

⁵⁸ Kambodža-vnitřní situace, vietnamsko-kambodžské vztahy č. 01023/77 9.3 1977 Tajné. Kurýrem. ZÚ v Hanoji Archiv MZV, Praha.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž.

Kvantitativní analýza

Rozložení článků o Kambodže v deníku Rudé právo bylo během doby vládnutí režimu Rudých Khmerů velmi různorodé. V žádném případě nelze mluvit o nějaké pravidelnosti. Rudé právo referovalo o kambodžských událostech pouze na základě agenturních zpráv České tiskové kanceláře, které byly často převzaté z kambodžského rozhlasu. Lze směle mluvit o tom, že všechna vyjádření k tématu kambodžského režimu byly pouze zprostředkované zprávy, které nebyly v žádném případě jakýmsi stanoviskem československé vlády či veřejnosti.

Články mají vesměs pouze informativní charakter. První rok vlády Rudých Khmerů tj. rok 1975 je charakterizován pravidelností článků v každém měsíci roku. Rudé Právo seznamuje čtenáře s novým režimem a vítá jeho vítězství nad Spojenými státy podporovanou vládou generála Lon Nola. (počet článků v roce - 15)

Rok 1976 je na četnost zpráv stejně obsáhlý jako rok předcházející. Informuje čtenáře vesměs o nové ústavě. Důraz je také kladen na Kambodžu jako neutrální a neangažovaný stát. (počet článků v roce - 12)

Poté se však situace v československém tisku radikálně mění. V roce 1977 přináší Rudé právo pouze jeden článek, a to o výročí KS Kambodže, která slaví své 17. výročí. O konfliktech mezi Kambodžou a Vietnamem tisk nepíše vůbec.

Vše se mění přesně začátkem roku 1978, kdy na světlo přicházejí srážky vietnamských a kambodžských vojsk v pohraničí a tímto tématem se tisk velmi intenzivně zabývá. Jen za první dva měsíce nového roku se počet zpráv v tisku vyrovná počtu dosavadních zpráv o režimu.

Poté četnost ustává a začíná zase v průběhu letních měsíců srpna a června. Konec roku je opět zprávami zahlcen, jelikož se ustavuje revoluční vojsko odporu s cílem sesadit režim Rudých Khmerů. Zde je již velmi patrný příklon československého komunistického tisku na stranu Vietnamské republiky. Články mají zřetelně protikambodžský a hlavně protičínský osten, jelikož Lidová Čína byla hlavním spojencem Rudých Khmerů. (počet článků - 35)

Začátek roku 1979 je opět zahlcen články o vítězství protipolpotovského hnutí a vítězství režimu, který Československo okamžitě uznalo. Zároveň se také objevují zprávy o podstatě režimu Rudých Khmerů a o hromadných popravách a genocidě. Zde se již objevují také autorské články na toto téma. (počet článků - 22)

Kvalitativní analýza

Nedílnou součástí komunistické propagandy byl deník Rudé právo. Jednalo se o tiskový orgán Ústředního výboru Komunistické strany Československa (ÚV KSČ). Jeho analýzou lze zachytit postoje vládnoucí strany vůči změnám na indočínském poloostrově. Ačkoliv se většina článků a obsáhlejších komentářů týkala právě končící války Severního Vietnamu s Jižním Vietnamem, dobytí moci Jednotné národní fronty Kambodže nezůstalo v dobovém tisku bez odezvy. Ačkoliv Rudí Khmerové měli v osvobozené armádě hlavní slovo, a brzy převzali veškerou moc, název Rudí Khmerové v tisku prozatím nenajdeme.

První článek, jenž se věnuje událostem po dobytí Phnompenhu, oznamuje, že: „*Kambodžské vlastenecké síly osvobodili hlavní město Phnompenh, obsadily budovu rozhlasu a zaútočily na centrální budovy ve městě*“⁶¹. Rudé právo označuje vládu kolem Lon Nola reakční klikou a bojové síly jako loutkovou armádu. Již v tomto článku se objevuje jméno Khieu Samphana, který je hlavním velitelem ozbrojených sil a jedním z hlavních představitelů Rudých Khmerů. Píše se o něm: „*Vrchní velitel lidových ozbrojených sil národní osvobození Kambodže Khieu Samphan okamžitě vyzval všechny důstojníky a vojáky loutkové armády, kteří jsou rozmístěni na území Kambodže, aby složili zbraně a okamžitě přešli na stranu Jednotné národní fronty Kambodže*“⁶². Článek budí dojem radostného konce války a začátek lepších časů. Současně oznamuje, jak na pád režimu Lon Nola reagovaly některé mocnosti. Blahopřejný telegram poslaly do Phnompenhu vlády Sovětského Svazu a Vietnamské Demokratické republiky. O blahopřejných telegramech obsáhleji referuje Rudé právo z následujícího dne. Čtenář se dočte: „*Nejvyšší sovětský představitel v čele s generálním tajemníkem ÚV KSSS L. Brežněvem zaslali v pátek blahopřejný telegram hlavě státu a předsedovi Jednotné národní fronty Kambodže N. Sihanukovi, ministerskému předsedovi P. Nouthovi a vrchnímu veliteli ozbrojených sil K. Samphanovi*“⁶³ Zároveň je zde vyjádřena touha sovětských představitelů, aby v budoucnu byly vztahy rozvíjeny na zásadách internacionalismu a obě země dále spojovalo přátelství.

Dále pak Rudé právo oznamuje, že k blahopřání se připojily rovněž Vietnamská demokratická republika a Filipíny. O vysídlení měst, které následovalo okamžitě po uchopení moci novou vládou, tisk v komunistickém Československu neinformuje. Oznamuje dobytí

⁶¹ R.P., 55, 1975, č. 91 z 18.4., s.1, ČTK, Phnompenh osvobozen.

⁶² Tamtéž.

⁶³ R.P., 55, 1975, č. 92 z 19.4., s.7, Blahopřání do Kambodže.

dalších území v zemi a také novou vlnu uznání Jednotné národní fronty dalšími státy světa. Situaci po dobytí země novou vládou Rudé právo komentuje takto: *„Život v kambodžském hlavním městě se normalizuje. Všude vládne slavnostní ovzduší. Vojáci a důstojníci lidových ozbrojených sil poskytují pomoc obyvatelstvu, vysvětlují občanům cíle a úkoly Jednotné národní fronty Kambodže, které spočívají v budování mírové, nezávislé, neutrální demokratické Kambodže.“*⁶⁴

Také Československá socialistická republika zaslala do Kambodži blahopřejný telegram. Stručná zpráva praví: *„Předseda vlády ČSSR Lubomír Štrougal v zastoupení prezidenta ČSSR zaslal blahopřejný telegram princí Norodomu Sihanukovi, hlavě kambodžského státu a předsedovi Jednotné fronty Kambodže u příležitosti osvobození Phnompenhu. Při téže příležitosti blahopřál ministr zahraničních věcí ČSSR Bohuslav Chňoupek Sarin Chhakovi, ministru zahraničních věcí Královské vlády národní jednoty Kambodže.“*⁶⁵

Jak je zřejmé, tisk se ze začátku pouze orientoval na různá blahopřejná oznámení a popis oslav vítězství v kambodžském hlavním městě. Posledním ze série článků věnovaným kambodžským událostem po dobytí moci revolučními silami, je ten, který hlásá *„V kambodžském hlavním městě Phnompenhu začaly třídní oslavy vítězství. Ráno uctili obyvatelé měst a vesnic památku padlých pětiminutovým tichem.“*⁶⁶

Prvním zmínkou o ekonomické situaci a rozhodnutích vlády v ekonomické sféře je komentář, že *„Rozhlasová stanice druhého největšího kambodžského města Battambangu oznámila, že lidová vláda podniká kroky k zestátnění velkoobchodu a stanovení pevných cen rýže a masa“*⁶⁷

Následující měsíce se Rudé právo výrazně věnuje tématům, která se tehdy udála na mezinárodní scéně. Jednalo se o konec války mezi dvěma vietnamskými státy. Toto téma s následnou konsolidací komunistické moci v jižní části země se stalo hlavním tématem po následující měsíc.

Nejvýraznější zmínkou o Kambodži v Rudém právu od převzetí moci Rudými Khmery byl článek o americké vojenské operaci, jež následovala po zajetí americké lodi Mayaquez vojáky kambodžského vládního režimu. Článek informoval o incidentu mezi oběma zeměmi. Mimo jiné se zde píše: *„Mayaquez úmyslně narušila kambodžské výsostné*

⁶⁴ R.P., 55, 1975, č. 93 z 21.4., s. 1 ČTK, Normalizace v Phnompenhu.

⁶⁵ R.P., 55, 1975, č. 95 z 23.4., s. 1 ČTK, Blahopřání do Kambodže.

⁶⁶ R.P., 55, 1975, č. 97 z 25.4., s. 1 ČTK, Oslavy vítězství v Phnompenhu.

⁶⁷ Tamtéž.

vody.“⁶⁸ V článku je popisován průběh akce, při kterém byla zajata americká posádka a následná opatření ze strany ozbrojených sil USA. V souvislosti s režimem Rudých Khmerů je důležitý fakt, že se v článku objevuje jméno vysokého představitele vlády Rudých Khmerů Hou Nima. Píše se zde: „*Kambodžský ministr informací a propagandy Hou Nim v rozhlasovém vystoupení obvinil spojené státy ze soustavné špionáže proti nové kambodžské vládě a řekl, že v Siamském zálivu bylo zadrženo již několik lodí.*“⁶⁹

Jediným zdrojem těchto prohlášení Rudého práva byl phnomphenský rozhlas. Byly tedy vyjádřením oficiálního stanoviska nového režimu. Po této události deník komentuje americké embargo vůči Kambodži: „*Spojené státy vyhlásily totální embargo na obchod s Kambodžou a Jihovietnamskou republikou. Je to po zastavení veškerých obchodních a finančních transakcí mezi USA a oběma zeměmi další diskriminační opatření americké vlády*“⁷⁰

O čtyři dny později se vracíme ke konfliktu mezi oběma zeměmi. Čtenář se dočte: „*Generální tajemník OSN K. Waldheim kritizoval nedávnou vojenskou akci Spojených států proti Kambodži, jejímž cílem bylo „osvobodit“ loď Mayaquez, zadrženou kambodžským námořnictvem. V televizním interview Waldheim řekl, že Spojené státy se obrátily na OSN až po skončení své intervence, jejímž výsledkem bylo potopení kambodžských člunů.*“⁷¹ Toto byla jedna z mála rozsáhlejších zpráv uveřejněná v souvislosti s novým režimem v Kambodži. Následují opět pouze kratičké zprávy o zestátnění majetků. Například: „*Všechny kaučukové plantáže v Kambodži byly zestátněny. Phnomphenský rozhlas ve středu oznámil, že úřady zajišťují organizaci na plantážích tak, aby daly letos co největší úrodu.*“⁷²

Následující měsíc se v Rudém právu v zahraniční sekci objevují převážně zprávy o porušování lidských práv v Chile, kde byl u moci již generál Pinochet. Další velkým tématem byla připravovaná a následně probíhající konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, která se uskutečnila ve finských Helsinkách. Po počáteční větší četnosti, byť stručných zpráv se o situaci v Kambodži píše stále méně. Následující dva měsíce tj. červenec a srpen se objevují články o dalším zestátnění: „*Všechny soukromé podniky jsou podle čtvrté zprávy phnomphenského rozhlasu zestátněny.*“⁷³ Dále je možné v tomto článku registrovat rozdělení kambodžské společnosti do dvou kategorií. Phnomphenská relace rozdělila obyvatelstvo na

⁶⁸ R.P., 55, 1975, č. 113 z 16.5., s. 7 ČTK, Ozbrojený zásah USA v Kambodži.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ R.P., 55, 1975, č. 114 z 17.5., s. 7 ČTK, Americké embargo.

⁷¹ R.P., 55, 1975, č. 117 z 21.5., s. 7 ČTK, Waldheim kritizuje americkou intervenci.

⁷² R.P., 55, 1975, č. 124 z 29.5., s. 7 ČTK, Kambodža zestátnila kaučukové plantáže.

⁷³ R.P., 55, 1975, č. 131 z 6.6., s. 7 ČTK, Zestátnění v Kambodži.

dělníky a chudé rolníky.⁷⁴ Koncem měsíce rozhlas přináší zprávu a o obnovení dopravní sítě.⁷⁵

V srpnu se o Kambodži dočteme taktéž pouze ve dvou článcích, jako tomu bylo předcházející měsíc. Jedná se opět o zprávy o konsolidaci domácího hospodářství a také pokračujících odstraňování škod po občanské válce. „*Rychle pokračuje obnova phnomphenského letiště Pochentong. Vojáci lidových osvobozeneckých sil již zneškodnili nevybuchlé miny a očistili pole v okolí letiště od granátů.*“⁷⁶

Dále také podle vietnamské agentury, která byla dalším zprostředkovatelem zpráv o Kambodži pro denní tisk v Československu, bylo zcela obnoveno spojení s Thajskem. Přesně se ve zprávě píše: „*Kambodžská vláda znovu otevřela silnici č. 5, která spojuje hlavní město Phnompenh s Thajskými hranicemi. Tato strategicky významná silnice byla silně poškozena během pětiletého marného boje Lon Nolova režimu proti kambodžským vlastencům. Mnoho vesnic podél této silnice bylo srovnáno se zemí.*“⁷⁷ Agentura dále připomíná, že se také podařilo obnovit spojení mezi úrodným provinčním střediskem Siem Reap se severní Kambodžou.⁷⁸

Další měsíc (tj. srpen) roku 1975 nepřináší Rudé právo jakoukoliv informaci a stavu a situaci v Kambodži.

Další, byť jen velmi stručná, zato důležitá informace přichází v polovině září. V stručné zahraniční rubrice Rudého práva 24 hodin v zahraničí se dočteme, že: „*Princ Norodom Sihanuk, přiletěl v úterý po pětiletém exilu v ČLR⁷⁹ do hlavního kambodžského města Phnompenhu.*“⁸⁰

Tato stručná zpráva byla také jediná, která se za tento měsíc objevila v československém tisku. Většina zpráv z těchto dnů a týdnů se věnuje napjaté situaci ve Španělsku, kde se odehrávají demonstrace proti frankistickému režimu.

Kratičká zmínka se však nachází v článku o zasedání 30. Valného shromáždění OSN v New Yorku. Zde vystoupil princ Norodom Sihanuk s projevem, ve kterém deklaroval neutralitu své země. Čtenář se dočte: „*Kambodža bude neutrální a neangažovaná zemí, nepřipojí se k žádné vojenské alianci a nepropůjčí své území k budování cizích vojenských*

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ R.P., 55, 1975, č. 151 z 30.6., s. 5 ČTK, Obnova kambodžské dopravní sítě.

⁷⁶ R.P., 55, 1975, č. 163 z 14.7., s. 7 ČTK, Kambodžské letiště zbaveno min.

⁷⁷ R.P., 55, 1975, č. 169 z 21.7., s. 5 ČTK, Opětovné spojení s Thajskem.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Čínská lidová republika.

⁸⁰ R.P., 55, 1975, č. 213 z 10.9., s. 7, Rubrika 24 hodin v zahraničí.

základen.“⁸¹ Dále pronesl také dost ostrá slova na adresu vlády Spojených států. Kritizoval ji za to, že v letech 1970-1974 dosadila do vedení země politiky, kteří nereprezentovali tuto zemi ani její lid.⁸²

Další kratičká zmínka se nachází v prohlášení sovětsko-vietnamských rozhovorů, které spolu tyto země vedly na konci října. Je zde zdůrazněno, že k budování trvalého míru v Jihovýchodní Asii výrazně přispělo „vítězství vietnamského lidu, jakož i vítězství laoských a kambodžských vlastenců.“⁸³

Po zbytek roku se v Rudém právu objevují hlavně zprávy o osvobozeneckém boji v Angole a také přípravy na sjednocení obou částí Vietnamu. Až v polovině prosince přichází deník se zprávou o nové ústavě v Kambodži. Podle kambodžského vedení ústava „zajistí pro všechny obyvatele Kambodže skutečnou demokracii bez bohatých a chudých.“⁸⁴ Tento dokument schválilo 300 dělnických, 500 rolnických a 300 vojenských poslanců. Kambodžu nová ústava prohlašovala za neutrální, nezávislou a neangažovanou zemi“⁸⁵. Zásadní okolností, která byla důležitá pro zdánlivě demokratickou atmosféru v zemi a také pro ostatní státy, byla signace ústavy samotným králem Sihanukem. Komuniké dodává, že: „ústava byla vypracována z pověření zvláštního zasedání představitelů kambodžského lidu po vítězství vlasteneckých sil v Kambodži letos v dubnu a schválena hlavou státu Norodomem Sihanukem.“⁸⁶ O dva dny později referuje deník ve stručné rubrice, že se Norodom Sihanuk jako hlava státu zúčastnil návštěvy v Jugoslávii, kde rozmlouval s prezidentem Titem.⁸⁷

Poslední zprávou končícího roku 1975 je velký článek o obnově kambodžského zemědělství. Je zde již zmínka i o názvu rozhlasu nového režimu, který si říká Hlas jednotné národní fronty Kambodže. Jedná se spíše o cílenou propagandu toho, co by chtělo nové vedení udělat se zemědělstvím, než to, co skutečně odpovídá realitě. Hlavní plodinou, a pro Kambodžu životně důležitou surovinou, byla rýže. Většina prací se tedy zabývala zvýšením její produkce a také zvětšením obdělávané plochy. V dalších odvětvích měla nová vláda také připravený plán. Čtenář se dočítá: „Kromě produkce rýže se rozšiřuje pěstování bavlny, cukrové třtiny a kokosu. Kambodžská vláda počítá kromě toho v budoucnu s rychlým

⁸¹ R.P., 55, 1975, č. 237 z 8.10., s. 7, ČTK, Národně osvobozenické hnutí neustále získává podporu.

⁸² Tamtéž.

⁸³ R.P., 55, 1975, č. 257 z 31.10., s. 7, Sovětsko-vietnamské prohlášení.

⁸⁴ R.P., 55, 1975, č. 296 z 16.12., s. 7, Nová ústava Kambodže.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ R.P., 55, 1975, č. 298 z 18.12, s. 7, Rubrika 24 hodin v zahraničí.

*rozvojem dlouhodobě zanedbávaného rybářství. Podle vládních plánů se má v příštích letech objem vývozu například u solených ryb ustálit na třiceti tisících tunách“.*⁸⁸

Rok 1975 byl, co se týče výskytu zpráv souvisejících s Kambodžou v Rudém právu, velmi stručný. Oproti jiným zprávám zde nedostávaly kambodžské události téměř žádný prostor. Je to logické, jelikož zdrojem byl zatím pouze phnomphenský rozhlas, který uváděl samozřejmě zkreslené informace. Realita byla ve většině případů zcela jiná.

V dalším roce se o Kambodži píše hned ze začátku ledna ve dvou článcích, které se opět vrací k nové ústavě. První článek oznamuje, že: „*V Kambodži vešla v pondělí v platnost nová ústava, kterou minulý měsíc schválilo Národní shromáždění, a v sobotu vyhlásila vláda. Ústava prohlašuje, že Kambodža je nezávislým, jednotným, mírovým, neutrálním a demokratickým státem. Země nese také nový název Demokratická Kambodža.*“⁸⁹

S tímto také souvisí článek z následujícího dne, který úzce koresponduje s novým názvem země. Kambodža si totiž kromě názvu v té době změnila i vlajku a státní hymnu. Tyto opatření nazývá vláda jako pokroková a v tisku se o tom čtenář dočte: „*Demokratická Kambodža bude mít novou státní vlajku a nový státní znak. Vlajku tvoří rudé pole, v jehož středu je obraz známé historické stavby Angkorvatu. Novou hymnou se stala píseň 17. duben-den velkého vítězství.*“⁹⁰ V tomto článku je stručně rozepsána ústava, která byla spíše než ústavou jakýmsi manifestem. „*Podle ústavy bude nejvyšším zákonodárným orgánem země rada lidových zástupců volená lidem. Všechny výrobní prostředky se stávají majetkem státu nebo kolektivním vlastnictvím.*“⁹¹

Do konce měsíce a celý následující měsíc se žádné další zmínky o Kambodži neobjevují. V březnu přináší deník prohlášení kambodžské vlády, ve kterém kambodžská vláda napadá Spojené státy v souvislosti s útokem amerických stíhaček na město Siem Reap blízko thajských hranic. V prohlášení se zdůrazňuje, že: „*útok amerického imperialismu na území nezávislého, mírového, neutrálního a neangažovaného státu je věrolomným agresivním aktem a hrubým porušením mezinárodního práva.*“⁹²

Tento útok amerického letectva také odsoudila Vietnamská demokratická republika, se kterou již v té době neměla Kambodža díky vládě Rudých Khmerů příliš vřelé vztahy. Ovšem odpor proti západnímu imperialismu donutil vietnamskou vládu, aby tento akt odsoudila. V prohlášení ministerstva zahraničí VDR se zdůrazňuje, že: „*američtí imperialisté*

⁸⁸ R.P., 55, 1975, č. 304 z 27.12 s. 5, Obnova zemědělství v Kambodži.

⁸⁹ R.P., 56, 1976, č. 4 z 6.1, s. 7, ČTK, Demokratická Kambodža.

⁹⁰ R.P., 56, 1976, č. 5 z 7.1, s. 7, ČTK, Pokroková opatření.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² R.P., 56, 1976, č. 52 z 2.3, s. 7, ČTK, USA odpovědný za nálet na Kambodžu.

a thajští reakcionáři porušují územní svrchovanost Kambodži a ohrožují mír a bezpečnost národů v jihovýchodní Asii.“⁹³

V dubnu přichází série článků o výměně politických vůdců v Kambodži. Jak jsem již zmínil v první kapitole této práce, v dubnu 1976 princ Norodom Sihanuk sice ještě podepsal ústavu nového státu, avšak na jejím znění vůbec neparticipoval a poté se rozhodl ukončit svou politickou činnost v rámci revoluční vlády. Tuto skutečnost deník Rudé právo nepřehlédl a tuto událost komentuje takto: „*Rada lidových zástupců demokratické Kambodže jmenovala ve středu Khieu Samphana předsedou prezidia státu.*“⁹⁴ Dále deník píše: „*Khieu Samphan, který v minulé vládě zastával funkci náměstka předsedy vlády a ministra obrany, se tím stává nástupcem kambodžské hlavy státu Norodoma Sihanuka.*“⁹⁵

Následující odstavec této stručné zprávy nám přináší první zmínku o muži, který stál za celým hnutím Rudých Khmerů. Zpráva totiž uvádí: „*Rada lidových zástupců-kambodžský parlament zvolený 20 března (1976 pozn. autora) jmenoval ve středu také členy nové vlády. Jejím předsedou se stal Tol Sat.*“⁹⁶ V nové vládě si podrželi své funkce Yeng Sary⁹⁷ jako náměstek předsedy vlády pro zahraniční záležitosti a Son Sen- náměstek předsedy vlády pro záležitosti obrany.“⁹⁸

I když již v té době kontakty mezi Kambodžou a ČSSR prakticky neexistovaly, poslal tehdejší prezident Československé socialistické republiky Gustáv Husák blahopřejný telegram nové oficiální hlavě kambodžského státu Khieu Samphanovi ke státnímu svátku v Kambodži.⁹⁹

Následující tři měsíce se opět v deníku nevyskytuje o Kambodži ani zmínka. Rudé právo referuje hlavně o vítězství socialistické revoluce v sousedním Laosu a přípravám na sjednocení obou vietnamských území v jeden celek. V srpnu byla zahájena konference Hnutí nezáčastněných zemí¹⁰⁰ v hlavním městě Srí lanky Kolombu. Nejvyšší představitel Sovětského Svazu Leonid Iljič Brežněv zaslal předsednictvu konference telegram, ve kterém shrnul výsledky národně osvobozených hnutí ve třetím světě a mimo jiné také jmenoval kambodžský a laoský stát.¹⁰¹

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ R.P., 56, 1976 č. 90 z 15.4, s. 7, ČTK, V Kambodži nová vláda.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Zcela nepochybně se jedná o diktátora Pol Pota.

⁹⁷ Druhý muž v hierarchii Rudých Khmerů po celou dobu jejich vlády.

⁹⁸ R.P., 56, 1976 č.90 z 15.4, s. 7, ČTK, V Kambodži nová vláda.

⁹⁹ Jednalo se zároveň o jednoleté výročí vítězství revoluce.

¹⁰⁰ Jedná se o sdružení států, které nejsou součástí žádných mocenských bloků. Hnutí bylo reakcí na polarizaci sil během studené války.

¹⁰¹ R.P., 56, 1976 č. 195 z 17.8, ČTK, Konference v Kolombu zahájena.

Stejné prohlášení se kromě jiného také objevilo v závěrečném komuniké z právě skončené konference. Ta skončila o tři dny později a „*uvítala vítězné zakončení boje Vietnamu, Kambodže a Laosu proti imperialistické agresi Spojených států*“¹⁰².

Tato prohlášení stále ještě nedávala znát začínající animozitu mezi Kambodžou a ostatními státy v Indočíně, hlavně Vietnamem. Ten po svém sjednocení ve Vietnamskou socialistickou republiku uvažoval o jakémisi ideologickém protektorátu nad ostatními zeměmi Indočíny, Laosu a právě Kambodži. Tuto skutečnost dokumentují články z Rudého práva z listopadu roku 1976. Ještě před tím v září však deník otiskuje článek, ve kterém se čtenář dozví, že: „*Předseda vlády Demokratické Kambodže Pol Pot byl v pondělí rozhodnutím vlády a shromáždění lidových zástupců uvolněn ze zdravotních důvodů ze své funkce. Funkcí předsedy vlády byl prozatimně pověřen předseda stálého výboru shromáždění lidových zástupců Nuon Chea.*“¹⁰³

Jak je popsáno v první kapitole, byl to jen Pol Potův manévř. Ze strachu před vnitřním nepřítelem byl naoko poslán do ústraní. Nadále však o všem rozhodoval. Z tohoto článku se dozvídáme poslední jméno do mozaiky hierarchie nejvyšších představitelů Rudých Khmerů. Jméno Nuon Chea patřilo v tomto období na třetí příčku stranického vedení. Jednalo se o hlavního ideologa Rudých Khmerů.

V listopadu proběhl IV. Sjezd vietnamské strany pracujících (VSP). V prohlášení, které vydala hanojská vláda je podáván další důkaz toho, že Vietnam bude usilovat o přátelskou spolupráci s ostatními zeměmi Indočíny, který zároveň chápe jako protektorát. V článku je to popsáno doslova: „*Vietnamská strana pracujících bude usilovat o upevnění a aktivizaci bojové solidarity a spolupráce se všemi socialistickými zeměmi, přispívat k obnovení a upevnění jednoty mezinárodního komunistického a dělnického hnutí na základě marxismu-leninismu a proletářského internacionalismu, rozvíjet úzké vztahy s bratrským lidem Laosu a Kambodže*“.¹⁰⁴

V podobném duchu se nese vyjádření vietnamského ministra zahraničí, který o měsíc později na stále probíhajícím sjezdu prohlásil, že: „*Budeme nadále posilovat styky přátelství a bojové solidarity s národy Laosu a Kambodže, které mají nesmírný význam pro boj národů jihovýchodní Asie za mír, nezávislost a pokrok.*“¹⁰⁵

¹⁰² R.P., 56, 1976, č. 198 z 20.8, s. 1, ČTK, Konference v Kolombu skončila.

¹⁰³ R.P., 56, 1976, č. 231 z 28.9, s. 7, ČTK, Premiér Kambodže uvolněn z funkce.

¹⁰⁴ R.P., 56, 1976, č. 266 z 8.11, s. 6, ČTK, Teze pro IV. sjezd Vietnamské strany pracujících.

¹⁰⁵ R.P., 57, 1976, č. 301 z 18.12, s. 7, ČTK, Důležitý faktor socialistické výstavby ve Vietnamu.

Toto byla také na dlouhou dobu poslední zpráva o Kambodži v tuzemském tisku. Rok 1977 je na zprávy velmi chudý. V dubnu se již nedočkáme blahopřání Gustáva Husáka k výročí vítězství revoluce.

V průběhu roku 1977 dochází k několika konfliktům mezi Vietnamskou socialistickou republikou a Kambodžou. Již první střety v dubnu nejsou v českém tisku vůbec komentovány. První zmínka vůbec v souvislosti s politickými aktivitami v Kambodži je zpráva z října. Jedná se o článek k výročí Komunistické strany Kambodži. Tato strana nikdy nebyla oficiálně představena veřejnosti. Vědělo o ní jen velmi málo lidí. Jednalo se o 17. výročí, čímž pádem dalo vedení Kambodže najevo, že si stranu vybudovalo samo v roce 1960 bez podpory tehdejšího Vietnminhu, respektive Vietnanců. Toto se dalo pokládat za další impuls k roztržce mezi oběma státy, která však v té době již dlouho na hranicích probíhala.

Pol Pot prohlásil, že: „ *skutečným vůdcem revoluce, která dovedla Kambodžu k vítězství, byla KS Kambodže, přestože její existence nebyla oficiálně vyhlášena. Dále vyzval lid, aby se pod vedením KS Kambodže učil ze zkušeností velkého revolučního osvobozenického boje, boje za nezávislost, svrchovanost a územní celistvost.*“¹⁰⁶

Dále obhajoval kambodžskou revoluci jako národně demokratickou a KS stranu Kambodže nazval marxistickou-leninskou a revoluční stranou proletariátu.¹⁰⁷

Co se týče kambodžsko-vietnamského konfliktu, ten začíná být velmi diskutovaným tématem na začátku roku 1978. Již před tím se obě země v malých intervalech napadaly v pohraničních oblastech. Jedná se o největší sérii článků, která se do té doby na stránkách tisku objevila v souvislosti s Kambodžou v době vlády Rudých Khmerů.

Hned první den roku 1978 vydala vietnamská strana prohlášení, které vlastně rekapituluje období vztahů s Kambodžou v minulém roce. V prohlášení se mimo jiné uvádí: „ *Od dubna 1977 do nynějška Kambodža s nasazením velkých ozbrojených sil, mezi nimi i dělostřelectva, opakovaně podnikala útoky na vietnamské pohraniční oblasti. Kambodžský tisk a rozhlas soustavně rozšiřují zprávy bezdůvodně obviňující VSR z agrese a podvratné činnosti.*“¹⁰⁸ Zároveň Kambodža oficiálně s Vietnamem přerušuje diplomatické styky.

Tím začíná série obvinění, kterému se tehdejší komunistický tisk v Československu hodně věnoval. Vietnam patřil do socialistického společenství a Československo bylo jeho velkým zastáncem. Vlastně celé další období až do konce režimu Rudých Khmerů je pouze o vojenských střetnutích mezi oběma zeměmi s akcentem na mírumilovný Vietnam a reakční

¹⁰⁶ R.P., 58, 1977, č. 233 z 3.10, s. 6, ČTK, Výročí KS Kambodže.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ R.P., 58, 1978, č. 1 z 1.1. s. 7, ČTK, Prohlášení vietnamské vlády ke vztahům s Kambodžou.

kliku kambodžského režimu. Ihned druhý den vychází v deníku zpráva, ve které Světová rada míru reaguje na stupňovaný konflikt mezi oběma zeměmi a volá po urovnání. O urovnání usiluje oficiálně i vláda Vietnamské socialistické republiky, která „navrhla okamžitě zahájit jednání mezi zástupci vlád obou zemí kdekoli a na jakékoli úrovni, která by byla přijatelná pro vládu Kambodže.“¹⁰⁹

Kambodža však nemá zájem na rozhovorech s Vietnamci a předkládá návrh na zasedání Rady Bezpečnosti OSN¹¹⁰. Zároveň označuje Vietnam za agresora. Tato obvinění však vietnamská strana odmítla a vydala prohlášení, ve kterém se čtenář dočítá:

“protivietnamské pomluvy jsou obvyklou praxí kambodžské kliky Pol Pota a Ieng Saryho.“¹¹¹

V dalších větách tohoto prohlášení se čtenář poprvé dozví z československých sdělovacích prostředků, že se v Kambodži odehrává genocida. Prohlášení pokračuje „*Tato klika se pokouší oklamat světové veřejné mínění, které vážně odsuzuje její politiku genocidy proti kambodžskému lidu a její agresivní akce v oblasti kambodžských hranic s Vietnamem, jejichž cílem je podpořit expanzivní hegemonistickou politiku pekingských předáků proti vietnamskému lidu.*“¹¹²

Zde je patrná také animozita mezi Vietnamem a Čínou. Vietnam považoval útoky na vietnamsko-kambodžských hranicích za direktivy z Pekingů. A také proto se v souvislosti s Kambodžou dostává pod negativní lupu také Čína, která s Hanojí soupeří o vliv v Indočíně.

Poté pokračuje ve Vietnamu kampaň za urovnání této situace. Hanoj je v této fázi skutečně připravena k mírovým rozhovorům a čtenář se to dočte v několika dalších článcích na toto téma. Například jeden z nejvyšších představitelů Vietnamu, předseda vládní rady VSR Pham van Dong, prohlásil v rozhovoru pro vietnamskou tiskovou agenturu VNA, že: *již před delší dobou rozvinuly kambodžské oficiální orgány kampaň, jejichž cílem je rozdmýčkovat zášť mezi lidem obou zemí. Od dubna 1977 přerušila kambodžská strana všechny kontakty komisí obou stran pro řešení pohraničních incidentů a opakovaně odmítala naše návrhy, aby se pohraniční otázky mezi oběma zeměmi předložily k jednání.*“¹¹³

Ve stejném vyjádření však je stále patrná snaha z vietnamské strany o urovnání konfliktu. Vietnam stále uvažoval o prohloubení spolupráce mezi ostatními státy Indočíny, jak bylo popsáno výše. *“Vietnam a Kambodža jsou dva sousední a bratrské státy, které*

¹⁰⁹ R.P., 58, 1978, č. 2 z 2.1, s. 7, ČTK, Podpora návrhu vlády VSR- Světová rada míru k situaci na vietnamsko-kambodžských hranicích.

¹¹⁰ R.P., 58, 1978, č. 3 z 4.1, s. 7, ČTK, Vietnam odmítá kambodžské pomluvy.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ R.P., 58, 1978, č. 5 z 5.1, s. 7, ČTK, Uvážená výzva k jednání, Pham-van-Dong o situaci na kambodžsko-vietnamských hranicích.

jednotně a semknutě bojovaly proti společnému nepříteli a usilovaly o slavné vítězství v boji za národní osvobození.“¹¹⁴

Další obdobné prohlášení vydává vietnamská strana hned následující den. Slovy vietnamského ministra zahraničí Ngo-Diena je zde mimo jiné řečeno, že: „*Imperialistické a reakční síly v jihovýchodní Asii chtějí nadále rozdělovat národy Indočíny, rozdmýčovat národnostní nesváry a podněcovat vzájemné konflikty, aby mohly dále vykořisťovat národy v této oblasti*“¹¹⁵. Jak je však zřejmé z dalších prohlášení vietnamské vlády, měl Vietnam stále zájem na mírovém řešení konfliktu.

Mezitím se také začaly objevovat zprávy o vyzbrojování kambodžských vojáků čínským vedením. Je zajímavé, že na to začínají upozorňovat západní média. Rudé právo poukazuje na Britský deník Financial Times, který referoval v této souvislosti v polovině ledna o nespokojenosti kambodžských vojáků s kambodžským vedením.¹¹⁶ Naproti tomu deník Daily Telegraph s odvoláním na zprávy z thajského hlavního města Bankoku informuje o přítomnosti čínských vojenských odborníků v kambodžských jednotkách.¹¹⁷

Po velké četnosti zpráv o průběhu kambodžsko-vietnamského konfliktu přichází malé zklidnění. Po týdnu ovšem vydává vietnamská tisková agentura prohlášení, ve kterém komentuje své neustálé snahy o mírové urovnání. Je si vědoma toho, že mírové akty na řešení konfliktu své výsledky nepřinášejí. V komuniké agentury se dočteme „*Je očividné, že čím více trpělivosti a zdrženlivosti projevujeme, čím více dáváme najevo přání urychleně jednat o řešení pohraničních problémů mezi oběma zeměmi, tím více kambodžská strana zesiluje své akce a pokračuje v nanejvýš hrubém porušování svrchovanosti a územní celistvosti Vietnamu a zločinech na vietnamském lidu.*“¹¹⁸

V tomto období je však do celé situace zavlečen i Laos, který v té době patřil k velkým spojencům Vietnamu a celého socialistického bloku. Agentura Reuters totiž vydává zprávu o tom, že „*Vietnam vyslal jeden pluk svých vojsk na sever Kambodže přes laoské území.*“¹¹⁹ Tuto zprávu však vzápětí dementovala laoská tisková agentura, která prohlásila, že: „*Tvrzení agentury Reuters je imperialistickou provokací sledující cíl, aby vietnamsko-kambodžský konflikt přerostl v konflikt mezi Kambodžou, Vietnamem a Laosem.*“¹²⁰

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ R.P., 58, 1978, č. 6 z 6.1, s. 7, ČTK, Vietnam ochoten kdykoliv jednat.

¹¹⁶ R.P., 58, 1978, č. 7 z 10.1, s. 7, ČTK, Nespokojenost s politikou kambodžské vlády.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ R.P., 58, 1978, č. 13 z 16.1, s. 7, ČTK, V naprostém rozporu se zájmy kambodžského lidu.

¹¹⁹ R.P., 58, 1978, č. 15 z 18.1, s. 7, ČTK, Laos odmítá pomluvy.

¹²⁰ Tamtéž.

Kambodžský režim však neustával v útocích na pohraniční cíle ve Vietnamu. Nadále útočil velkou silou. Další série článků Rudého práva vytváří určitý stereotyp o stále nových útocích kambodžského režimu. Po zbytek ledna to jsou ještě další dva články na toto téma.

Na začátku února přináší tisk zprávu, že: „*Kambodžské úřady stále v uplynulých dnech provádějí průzkumné operace v pohraničních oblastech Vietnamu.*“¹²¹ Vietnam marně očekává ze strany Kambodži nějakou reakci. V pohraničních oblastech se stále objevovaly nové útoky a kambodžské provokace.

Avšak o pár dní později se přece jen Vietnam dočká určité odpovědi. Deník to komentuje takto: „*S odvoláním na vysílání phnomphenského rozhlasu oznámila francouzská tisková agentura APF, že Kambodža odmítá návrhy na mírové urovnání vietnamsko-kambodžského konfliktu obsažené v prohlášení vlády VSR z 5. února. Tyto návrhy předpokládají zastavení všech nepřátelských vojenských akcí v pohraniční oblasti, řešení sporných problémů jednáním a nastolení dobrých sousedských vztahů mezi oběma zeměmi.*“¹²²

Další článek o kambodžsko-vietnamském konfliktu je zcela ojedinělý v rámci reflexe kambodžského režimu. Jedná se o jediný případ komentáře československého novináře na téma Kambodža. I zde se rozebírá hlavně konflikt s Vietnamem. V článku se však můžeme dočíst zajímavou poznámku o vedení kambodžského státu. „*Zajatí příslušníci kambodžské armády stejně jako letáky rozšiřované mezi obyvatelstvem potvrzují, že skutečným původcem konfliktu je vedení v Phnompenhu, které celou akci předem připravilo a naplánovalo.*“¹²³

Žádná mírová iniciativa od kambodžského vedení však nepřichází. Naopak útoky neustále pokračují. Jak ostatně dokládají další zprávy z konce měsíce února. V prvním se čtenář dočte: „*Kambodžské úřady prohlašují, že uskutečňují zvláštní politickou linii. Všeobecně známá fakta ukazují, že tato politika spočívá v extremistické zahraniční politice, v krátkozrakém nacionalismu a ve vnitřní politice, která šokuje svým středověkým barbarstvím.*“¹²⁴

V druhém příspěvku se opět rozebírá rozsah bojových akcí Kambodže. „*Kambodžské odstřelování města Tay-ninh, správního střediska stejnojmenné provincie severozápadně od Ho-Či-Minova města, způsobilo 16. února smrt nebo zranění mnoha civilním obyvatelům a zničilo mnoho obytných domů.*“¹²⁵

¹²¹ R.P., 58, 1978, č. 29 z 3.2, s. 7, ČTK, Kambodžská děla odstřelují vietnamská města.

¹²² R.P., 58, 1978, č. 36 z 11.2, s.7, ČTK, Kambodža odmítá mírové návrhy.

¹²³ R.P., 58, 1978, č. 38 z 14.2, s.7, Trpělivé úsilí Vietnamu, Bohuslav Borovička.

¹²⁴ R.P., 58, 1978, č. 41 z 17.2, s. 7, ČTK, Kambodža odpovídá zbraněmi.

¹²⁵ R.P., 58, 1978, č. 49 z 27.2, s. 7, ČTK, Kambodžská děla rozsévají smrt.

První dva měsíce roku 1978 jsou tedy nejobsáhlejší, co se týká frekvence vydaných článků o situaci v Kambodži.

První článek v březnu nám přináší informace, které již sice byly dlouhou dobu diskutovány, avšak až nyní vycházejí bezpečně na světlo. Jedná se o pomoc Lidové Číny Kambodži v konfliktu s Vietnamem. Zpráva je převzatá z amerického deníku International Herald Tribune, která se k nám dostává z Bankoku. Píše se v ní: „*Kambodžská pohraniční armáda, která bojuje ve Vietnamu, byla nedávno podstatně posílena přinejmenším jednou lodní zásilkou z Číny, včetně protitankových raket, těžkých min a velkých děl.*“¹²⁶

Americký list zároveň píše zajímavou zprávou že: „*zahraniční pozorovatelé nemají pochyb o tom, že Kambodža je agresorem.*“¹²⁷ Na konci měsíce si čtenář může přečíst zprávu, která může vyvolat dojem, že se Vietnam začíná více bránit. Tisk totiž začíná veřejnost informovat o tom, že: „*Vietnamské ozbrojené síly a obyvatelé oblastí hraničících s Kambodžou rozhodně čelí kambodžským ozbrojeným provokacím, které nyní mají charakter výpadů kambodžských jednotek do nitra území VSR.*“ Je zde také uvedeno několik informací o kambodžských ztrátách. V provincii Tay-Ninh, kde se prozatím nejvíce bojovalo, bylo podle vietnamské tiskové kanceláře zabito 180 vojáků a ostatní byli nuceni ustoupit.¹²⁸

Další měsíc se už objevuje pouze jedna zpráva, a jedná se opět o ochotu Vietnamu urovnat probíhající konflikt. V tomto bodě má již čtenář zažitý stereotyp o Vietnamu jako o zemi, která si zcela jistě válku nepřeje a je ochotná za všech okolností dospět ke konsenzu. Zpráva uvádí: „*Vláda Vietnamské socialistické republiky je ochotna uzavřít s Kambodžou dohodu o vztazích na základě vzájemné úcty a dohodu o hranicích mezi oběma zeměmi, jak ji navrhla letos 5. února.*“¹²⁹ Vietnam dále Kambodžu vyzval, aby zasedla k jednacímu stolu a otázky vzájemných hranic a ostatních problémů byly neprodleně diskutovány.

Další článek, jediný následující měsíc, se nese v naprosto stejném duchu. Je zde patrná skutečná snaha informovat o Vietnamu jako o státu, který usiluje o mírové řešení všech konfliktů, které má současné vedení s předáky Rudých Khmerů. Vietnamská tisková agentura dává na srozuměnou, že si nepřeje další vystupňování konfliktu a chce vše řešit mírem. Dokument vyzývá, „*aby problémy mezi Vietnamem a Kambodžou byly řešeny jednáním. Dne 5. února, uvádí se v prohlášení, předložila vláda VSR konkrétní tříbodový návrh, který podpořila světová veřejnost. Dne 10. dubna zaslal náměstek předsedy vládní rady a ministr zahraničních věcí VSR notu náměstkovi předsedy kambodžské vlády pro zahraniční věci Ieng*

¹²⁶ R.P., 58, 1978, č. 63 z 8.3, s. 7, International Herald Tribune, Čínské zbraně Kambodži.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ R.P., 58, 1978, č. 73 z 28.3, s. 7, ČTK, Zneškodnění agresorů.

¹²⁹ R.P., 58, 1978, č. 85 z 8.4, s. 7, ČTK, Dobrá vůle Vietnamu.

Sarymu, v níž připomněl návrhy vlády VSR z 5. února“¹³⁰ Avšak vedení Kambodže v čele s ministrem zahraničí Ieng Sarym na tuto výzvu vůbec nereagovalo a k jednacímu stolu nezasedlo.

Po celý následující měsíc se o kambodžských věcech nedozvídáme nic. Deník se totiž věnuje sporu Čínské lidové republiky a Vietnamu. V pozadí sporu samozřejmě čtenář rozpozná i spor mezi SSSR a ČLR. O úspěších vietnamských bojovníků proti kambodžským narušitelům se tak dočteme až v článku na začátku července, kde se píše: „*Vietnamské ozbrojené síly a obyvatelstvo vytlačili minulý pátek z vietnamského území prapor kambodžských vojsk, který napadl oblast provincie Tay-ninh severozápadně od Ho-Či-Minova města. Oznámila to vietnamská tisková agentura VNA.*“¹³¹ V této době také vrcholí provokace Číny proti Vietnamu, kdy Peking přesunul patnáct vyzbrojených divizí do blízkosti hranic s Vietnamem.¹³²

Poslední den v měsíci opět referuje deník o útoku kambodžských vojáků na vietnamské území. Jedná se opět o provincii Tay-ninh. Do pohraničí vtrhly dva kambodžské pluky, které však narazily na rozhodný odpor. Rudé právo uvádí i některé počty úmrtí kambodžských vojáků. Deník píše: „*V posledních dvou dnech bylo v bojích usmrceno 1200 kambodžských vojáků, větší počet kambodžských vetřelců byl zajat a bylo ukořistěno spoustu zbraní.*“¹³³

Na začátku měsíce přichází Rudé právo s informací, která byla pečlivému a pozornému čtenáři patrná již delší dobu. List totiž přichází se zprávou o značné zainteresovanosti Číny v probíhajícím kambodžsko-vietnamském konfliktu. Dokládá to také formální návštěva ministra obrany Rudých Khmerů Son Sena v Pekingu. Podle Rudého práva je cíl návštěvy jasný. Dohodnout se na koordinaci útoku proti Vietnamu. Který povede Čína prostřednictvím Kambodže. Tuto skutečnost prohlásil v Pekingu vietnamský velvyslanec v ČLR.¹³⁴

Dále deník referuje o potvrzení této skutečnosti prohlášením, které vydal náměstek předsedy státní rady ČLR Čcheng Si-lien, když v projevu na recepci na počest kambodžské vojenské delegace prohlásil, že: „*ČLR podporuje a bude vojensky podporovat Kambodžu proti všem nepřátelům.*“¹³⁵

¹³⁰ R.P., 58, 1978 č. 117 z 20.5, s. 7, ČTK, Opakovaná výzva kambodžské vládě.

¹³¹ R.P., 58, 1978 č. 161 z 11.7, s. 7, ČTK, Kambodžská vojska vytlačena z VSR.

¹³² R.P., 58, 1978 č. 169 z 20.7, s. 7, Peking stupňuje válku nervů proti socialistickému Vietnamu.

¹³³ R.P., 58, 1978 č. 178 z 31.7, s. 7, ČTK, Další útok na území VSR.

¹³⁴ R.P., 58, 1978 č. 179 z 1. 8, s. 7, ČTK, Kambodža s Čínou proti Vietnamu.

¹³⁵ Tamtéž.

V polovině měsíce se čtenáři opět po nějakém čase objevuje v tisku jméno kambodžského nejvyššího představitele Pol Pota. Jedná se o článek, ve kterém Kambodžská vláda obviňuje Vietnam z porušování vietnamského vzdušného prostoru. Vietnamská tisková agentura tyto výroky zcela odmítla jako nepodložené. Dále také zdůraznila, že: „*spolu s pokračujícím obviňováním Vietnamu z agrese a podvratné činnosti používá těchto výroků klika Pol Pota a Ieng Saryho k tomu, aby zakryla svou těžkou porážku při dobrodružných akcích proti Vietnamu, stejně jako svůj tvrdošíjný postoj k jednání s Vietnamem a skutečnost, že je nástrojem expanzivních záměrů čínských úřadů v jihovýchodní Asii.*“¹³⁶

Situace se postupem času velmi mění. Z tisku je stále více poznat, že revoluční režim v Kambodži ztrácí na síle a vedení již nemá takovou moc nad obyvatelstvem jako v době počátků režimu. Komentář článku Rudého práva k tomu dodává: „*Pozice kambodžských zrádců revoluce se stává stále nejistější. Množí se jevy, které ukazují na stupňování vnitřního odporu proti režimu Pol Pota a Ieng Saryho a proti jeho drastickým opatřením. Růst vnitřní opozice Kambodže uznávají, nepřímo přes pomluvy vůči VSR, i vůdcové Kambodže.*“¹³⁷

Tento článek je důležitým svědectvím probíhajícího zápasu kambodžského režimu o setrvání u moci. Zdůrazňuje vážné roztržky v užším vedení Rudých Khmerů a soustřeďuje se na vnitřní problémy režimu a právě probíhající čistky. Je zde také uveden počet možných obětí a historie čistek. Přesně se dočteme: „*Klika Pol Pot-Ieng Sary nařídila třetí čistku, která svými rozměry přesahuje obě předcházející. Podle některých odhadů stály přecházející dvě očistné kampaně život jednoho milionu osob. První čistka se v roce 1975 a 1976 zaměřila na vedoucí představitele bývalého režimu Lon Nola, vysoké důstojníky a příslušníky inteligence, Druhá akce, z roku 1977 postihla vedoucí, kteří se postavili proti klice. Dnes je podezřelým téměř každý.*“¹³⁸

Toto jsou vůbec první čísla možných obětí, která se v tisku objevila. Stále však pokračuje provietnamská kampaň, která zobrazuje Vietnam jako zemi, jež stále vysílá mírové signály a stále není vyslyšena. Jednou z takovýchto akcí je kampaň světové odborové organizace, která hlásá bojovou solidaritu s Vietnamem k výročí vzniku Vietnamské socialistické republiky. V tisku se dočteme: „*Světová odborová organizace vyzývá všechny odborové organizace, aby znovu projevíly bojovou solidaritu s pracujícími a lidem Vietnamu tím, že letošní 2. září vyhlásí dnem mezinárodní solidarity. Dne 2. září slaví Vietnamská socialistická republika svůj státní svátek v podmínkách, které ohrožují její pokojný rozvoj a*

¹³⁶ R.P, 58, 1978,č. 192 z 16.8, s. 7, ČTK, Kambodžské pomluvy VSR.

¹³⁷ R.P, 58, 1978,č. 194 z 18.8, s. 7, ČTK, Čínské vměšování v Kambodži.

¹³⁸ Tamtéž.

nezávislost v důsledku útoků a provokací, jež proti VSR provádí vláda Čínské lidové republiky. Kambodžská vláda pak nadále odmítá řešit hraniční sporné otázky jednáním.“¹³⁹

Poslední článek v srpnu dává všem, co s Vietnamem sympatizují, naději, že vše v dohledné době skončí. Přináší totiž zprávu, že kambodžská armáda již nemá síly k dalším útokům a je prakticky bezmocná. „*Kambodžská armáda se vyčerpala v bojích s Vietnamem a utrpěla takové ztráty, že jí hrozí rozpadnutí.*“¹⁴⁰ Toto podle tisku dosvědčují i mnozí z utečenců, kteří uprchli před polpotovským režimem do džungle. Z jejich výpovědí se také může čtenář dozvědět, že „*sílí odpor proti nynější phnompenhské vládě, která rozpoutala novou vlnu represálií, zvláště v západních oblastech. Proti Vietnamu jsou vysíláni i mladí chlapci, kteří nikdy v armádě nesloužili. V kambodžské armádě je akutní nedostatek léčiv a ranění se proto nechávají zemřít bez pomoci.*“¹⁴¹ Toto prohlášení převzal deník Rudé právo z anglického deníku New York Times.

V následujícím měsíci nepřináší deník o kambodžské situaci, ani o kambodžsko-vietnamskému konfliktu žádné informace. Jako hlavní téma v souvislosti s indočínskou otázkou je vměšování Číny do vnitřních záležitostí Vietnamu a také pohraniční konflikty mezi oběma zeměmi.

Poté přichází další z bezpočtu vietnamských prohlášení o konfliktech s oběma sousedními zeměmi. Jedná se o oficiální stanovisko vietnamské vlády, jež čtenáři tlumočil deník Rudé právo. „*Kambodžští představitelé s pomoci čínských úřadů provádějí nepřátelskou politiku vůči Vietnamu, rozšiřují pohraniční válku, narušují svrchovanost a územní celistvost Vietnamu, odmítají konstruktivní návrhy VSR na normalizaci vztahů mezi oběma zeměmi a zřikají se jednání.*“¹⁴² Jde se o další z řady prohlášení, ve kterém Vietnam vystupuje jako země, jež vždy stála o mírové řešení konfliktu. Avšak na konci tohoto prohlášení je již cítit zřetelná snaha zbavit se tohoto konfliktu jednou provždy a zároveň výrazně varovat Kambodžu před dalšími vojenskými akcemi. Přesně se dočteme: „*Čím více budou vládnoucí kruhy v Phnompenhu pokračovat ve vojenských akcích proti VSR a sloužit expanzionistickým, hegemonickým a velmocenským záměrům Pekingu, tím těžší bude nakonec jejich porážka.*“¹⁴³

¹³⁹ R.P.,58, 1978, č. z 23.8, s. 7, Bojová solidarita s lidem Vietnamu.

¹⁴⁰ R.P.,58, 1978, č. z 29.8, s. 7, Kambodžská armáda před rozpadem.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² R.P., 59, 1978, č. 233, z 3.10 s. 7, ČTK, Stanovisko Vietnamu k politice Kambodže.

¹⁴³ Tamtéž.

Jedná se o první vyjádření, v němž je patrné, že Vietnam se již chystá k rozhodné akci proti neustálému narušování svých hranic. Doposud pouze neměl zájem na ozbrojeném konfliktu a jeho prohlášení byla i přes neustálé boje smířlivá.

Toto varování ale nepadlo na úrodnou půdu, jelikož již o tři dny později přináší deník novou zprávu o útocích kambodžské armády. Kambodžské ozbrojené síly totiž podnikají nové útoky v jižní části již tak velmi zkroušené provincie Tay-ninh. V článku se píše: „*Jednotky vietnamské armády útok zastavily, mnoho vetřelců vyřadily z boje a zajaly. V jiné oblasti provincie v téže době vietnamské ozbrojené síly odrazily útok kambodžských jednotek v síle pluku a přiměly je stáhnout se druhou stranu hranice.*“¹⁴⁴

Ani po dvou týdnech, kdy se o konfliktu nepíše, se prakticky nic podstatného nemění. Deník přináší další zprávy o kambodžských útocích, které vůbec neustávaly. Deník referuje jednak o útocích, a samozřejmě také o úspěších vietnamské armády. „*Kambodžské ozbrojené síly podnikly v říjnu řadu útoků na vietnamské území v pohraničních provinciích Tay-ninh, Long-an a Dong-thap. Při útocích v provincii Long-an kambodžští vojáci část území obsadili, avšak vietnamští vojáci zahnali vetřelce zpět na hranice. Při operacích zneškodnili 400 kambodžských vojáků. V provincii Dong-thap využili kambodžští vojáci záplav a na vojenských člunech pronikli do několika vietnamských vesnic. Pět kambodžských člunů se podařilo vietnamským vojákům potopit.*“¹⁴⁵

Po celý následující měsíc není opět v tisku zmínka o konfliktech na hranicích mezi Kambodžou a Vietnamem. Stále více se objevuje otázka čínského nepřítele pro vietnamské republiky. Na začátku prosince jsme však prostřednictvím Rudého práva svědky důležité situace ve vnitřní politice Demokratické Kampučie. List totiž přináší zprávu o vytvoření vlastenecké fronty, která si dala za cíl svrhnout nynější kambodžský režim v čele s diktátorem Pol Potem. Fronta se zformovala v jedné z osvobozených oblastí, kde se uskutečnil i sjezd, který vytvoření tohoto orgánu odporu potvrdil. Dočteme se také, že: „*Sjezd rozhodl o vytvoření Kambodžské fronty národní jednoty. Byl zvolen čtrnáctičlenný ústřední výbor fronty, jehož předsedou se stal Xieng Samrin*“¹⁴⁶. Sjezd také jednomyslně schválil text deklarace o cílech a úkolech kambodžské revoluce.¹⁴⁷ Hlavním cílem je zde svrhnout stávající režim v čele s Pol Potem a „*vytvoření mírové, nezávislé, neutrální a demokratické Kambodže, jež by prováděla politiku nezáúčastnosti a budovala socialismus. Bylo rovněž rozhodnuto založit kambodžskou tiskovou agenturu (SPK) a rozhlasovou stanici-Hlas kambodžského lidu.*

¹⁴⁴ R.P., 59, 1978, č. 237, z 7.10, s. 7, ČTK, Kambodža znovu zaútočila na VSR.

¹⁴⁵ R.P., 59, 1978, č. 251, z 24.10, s. 7, ČTK, Kambodžské útoky na VSR trvají.

¹⁴⁶ Heng Samrin.

¹⁴⁷ R.P., 59, 1978, č. 286 z 4.12 s. 7, ČTK, O cílech a úkolech revoluce.

*Agentura SPK vydala svůj první informační bulettin, ve kterém se uvádí, že vytvoření Kambodžské fronty národní jednoty odpovídá tužbám kambodžského lidu, který vede rozhodný boj proti nynějšímu kambodžskému režimu a za vytvoření národní demokratické vlády.*¹⁴⁸

Další článek, který komentuje kambodžské dění je publikován až na konci prosince a seznamuje čtenáře s vietnamskými vojenskými úspěchy, které „*Podle vietnamské tiskové kanceláře způsobily vietnamské ozbrojené síly značné ztráty oddílů kambodžské armády, které pronikly na vietnamské území v provincii Tay-ninh. Vyřadily asi 300 vojáků reakčního kambodžského režimu a ukořistily zbraně a bojovou techniku. Dále se uvádí, že v kambodžské armádě vzniká odpor a neposlušnost proti diktatuře vlády Pol Pota a Ieng Saryho,*“¹⁴⁹

Vytvoření hnutí odporu proti Pol Potově vládě komentuje prostřednictvím Rudého práva také portugalská komunistická strana, která prohlašuje, že: „*Nedávné vytvoření Kambodžské jednotné fronty národní spásy je důležitý krok k osvobození Kambodže.*“¹⁵⁰ Dále zdůrazňuje důležitost vytvoření fronty proti politice Číny, která si nárokuje moc v celé této oblasti. Dále akcentuje kambodžskou politiku jako pouhou loutku v rukou čínského režimu. V tomto článku se také čtenář dočte o některých vnitřních politických krocích polpotovců, například výrobních komun. Zpráva je pro čtenáře velmi zajímavá. „*Primitivní výrobní „komuny“ na způsob koncentračních táborů, rušení měny, uzavření středních a vysokých škol, fyzická likvidace velkého počtu revolucionářů, kteří bojovali za osvobození země. To jsou některé důsledky vývoje v posledních třech letech. Jde o jasný příklad toho, k čemu vede uplatnění maoistických dogmat. Jediná základna režimu je teror spojený s nevědomostí, v níž je udržováno obyvatelstvo. Maoistické teze se sice důsledně uplatňují, ale výsledky svědčí o jejich krachu.*“¹⁵¹ V tomto článku se čtenář dozvídá zdaleka nejvíce o vnitřní politice režimu, než tomu bylo doposud. Důkazem je zmínka o zrušení peněz, která se doposud v československém tisku neobjevila.

Další zprávy přináší také nově založená agentura kambodžského hnutí odporu, jež předposlední den roku vydává prohlášení: „*Revoluční ozbrojené síly Kambodže odrazily rozhodným protiútokem ve dnech 23.-26. prosince ofenzívu reakční phnomphenské armády v osvobozených oblastech země. Agentura rovněž uvádí, že v phnomphenské armádě se množí*

¹⁴⁸ R.P., 59, 1978, č. 286 z 4.12 s. 7, ČTK, O cílech a úkolech revoluce.

¹⁴⁹ R.P., 59, 1978, č. 305 z 27.12 s. 7, ČTK, Čína stále provokuje.

¹⁵⁰ R.P., 59, 1978, č. 307 z 29.12 s. 7, ČTK, Povolný nástroj Pekingu.

¹⁵¹ Tamtéž.

případy dezerce. Mnoho vojáků dobrovolně přechází na stranu revolučních ozbrojených sil. ¹⁵²

Dále přináší článek také další prohlášení Ústředního výboru revoluční organizace, Kambodžské jednotné fronty národní spásy (KJNFS). Jedná se o prohlášení o zahraničně-politické orientaci nového revolučního orgánu, která má být v naprostém protikladu s orientací stávajícího režimu. Přesněji: „*Phnompenhští zrádci vedou ozbrojený konflikt proti Vietnamu, podkopávají základy míru, přátelství a stability v Indočíně a v celé jihovýchodní Asii. Zahraničně-politická orientace KJNFS vyjadřuje opravdové zájmy kambodžského lidu a naději všech pokrokových lidí. Vytvoření KJNFS je událostí historického významu, která povzbudila kambodžské revolucionáře bojující za svržení barbarské vlády kliky Pol Pota a Ieng Saryho. Světová pokroková veřejnost vyjadřuje sympatie s Kambodžskou jednotnou frontou národní spásy a podporuje ji.*“ ¹⁵³

V této chvíli je zřejmé, že stanoviska a budoucí jednání nově vytvořeného hnutí odporu budou socialistická a budou se držet linie studené války na straně, kterou vede Sovětský Svaz.

V novém roce se opět dočítáme o vietnamských vítězstvích a stále o tom, že nově vytvoření fronta bojuje za mír a stabilitu v oblasti Indočíny. Rudé právo o tom referuje s odvoláním na prohlášení Vlastenecké fronty Vietnamu: „*Spravedlivý boj kambodžského lidu pod vedením KJNFS jasně svědčí o úloze této fronty, jakožto jediného skutečného zástupce kambodžského lidu. Zahraniční politika ústředního výboru KJNFS je aktivním faktorem míru, přátelství a stability v Indočíně a celé jihovýchodní Asii. Vietnamský lid, který upřímně usiluje o budování nezávislé země v podmínkách míru, přátelství a spolupráce s kambodžským lidem i s lidem ostatních zemí jihovýchodní Asie a celého světa vřele vítá a plně podporuje zahraniční politiku KJNFS.*“ ¹⁵⁴

Následující den se čtenář dozví, že Pol Potův režim je již téměř poražen. Rudé právo píše o velkých úspěších vietnamské armády a kambodžského hnutí odporu. Referuje o postupném dobytí několika důležitých správních měst a také se věnuje neustále vděčnému tématu, a to pomoci Číny režimu v Kambodži. V nezvykle obsáhlém článku deník píše: „*Kambodžské revoluční jednotky ve dnech 25.-27. prosince podnikly protiútok proti vojákům phnomphenského režimu u pobřeží řeky Tonlesap na silnici číslo 19 severozápadně od Phnompenhu a rozsáhlé oblasti jižně i severně od této silnice osvobodily. Řada vojáků*

¹⁵² R.P., 59, 1978. č. 308 z 30.12s. 7, ČTK, Úspěšná obrana osvobozených oblastí.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ R.P., 59, 1979, č.1 z 2.1, s. 7, ČTK, Rozdrcení agresorů.

vládních jednotek přešla na stranu revoluční armády. Kambodžský předák Khieu Samphan vydal v úterý večer prostřednictvím phnomphenského rozhlasu do světa výzvu, aby „ všichni přátelé, blízcí i vzdálení“ pomohli zachránit kambodžský režim. Režim kliky Pol Pota a Ieng Saryho měl doposud štědrnou podporu čínského vedení. Z Číny do Kambodži proudila finanční pomoc, zbraně, k armádě byli připojeni čínští poradci. Tato pomoc však nestačila na to, aby se zkompromitovaná vláda teroru a násilí upevnila. Naopak, v posledních týdnech je její pozice slabší než kdykoliv předtím.“¹⁵⁵

Předposlední článek o režimu Rudých Khmerů před jejím rozpadem, a vůbec o situaci v Indočíně, je zdaleka nejobsáhlejší v celé sérii článků, které na toto téma Rudé právo uveřejnilo. Jedná se vlastně o články dva. Jeden se zabývá mezinárodní situací v rámci Indočíny, druhý komentuje samotné události přímo v Kambodži.

Hlavním tématem prvního je stížnost kambodžského vedení u OSN a komentář, ke kterému z jednotlivých celků se přidají velmoci. Dočteme se: „ *V Pekingu byla v pátek oficiálně potvrzena čínská podpora nedávné stížnosti vůdců kambodžského režimu o svolání Rady bezpečnosti OSN k projednání údajné „vietnamské agrese“ proti Kambodži. Náměstek předsedy čínské vlády Teng-Siao-Pching v rozhovoru s americkými novináři prohlásil, že doufá, že OSN zasáhne a poskytne Kambodži aspoň morální podporu.*“¹⁵⁶

Poprvé je zde také projednávána americká pomoc kambodžskému režimu, která se samozřejmě odvíjela od přátelství Vietnamu a SSSR. Ve stejném článku se dočteme: „ *Je paradoxní, ale ve světle pokračujícího čínsko-amerického sbližování zároveň příznačné, že vedle Číny se na stranu Pol Potova reakčního režimu přiklání i Spojené Státy. Mluvčí amerického ministerstva zahraničních věcí Hodding Carter prohlásil, že USA budou rovněž podporovat zařazení otázky „vietnamské agrese“ na pořad jednání Rady bezpečnosti OSN.*“¹⁵⁷

Toto byla poslední série článků, ve kterých se mohl čtenář seznámit se situací na kambodžském území v době vlády režimu Rudých Khmerů. Další články již reflektovaly režim, který již nebyl oficiálně u moci a stal se pouze ozbrojeným hnutím, jež v džungli bojovalo proti novému režimu.

O dva dny později tisk informuje o obsazení hlavního města Kambodže revolučními silami: „ *Kambodžské revoluční ozbrojené síly v poledne místního času zcela osvobodily kambodžské hlavní město Phnompenh. Osvobození města hlavními revolučními silami je*

¹⁵⁵ R.P.,59, 1979, č.2 z 3.1, s. 7, ČTK, Kambodžská klika v úzkých.

¹⁵⁶ R.P.,59, 1979, č. 5 z 6.1. s.7, Pokus o cizí vměšování.

¹⁵⁷ Tamtéž.

*bezespору hlavní událostí dne.*¹⁵⁸ Skutečně se jednalo o hlavní událost také na stránkách Rudého práva. Deník o tom přinesl zprávu na první straně, což se naposled stalo právě po převzetí moci Rudými Khmery v dubnu roku 1975. Od této chvíle se deník začíná kambodžskými událostmi zabývat daleko více, než tomu bylo doposud. Souvisí to samozřejmě s orientací nové kambodžské vlády, která se přihlásila k socialismu.

Den po článku o osvobození Phnompenhu od režimu Rudých Khmerů informuje Rudé právo o vedoucích představitelích nové vlády, která je zajímavá tím, že více méně všichni byli v minulosti přívrženci režimu Pol Pota. O vedoucím představiteli Kambodžské jednotné fronty národní spásy Hengu Samrinovi deník informuje: *„Hengu Samrinovi je 44 let, před dvaceti lety se stal účastníkem kambodžského revolučního hnutí. V roce 1976 velel v hodnosti generála 4. divizi kambodžské armády a byl zástupcem náčelníka štábu v tzv. východní vojenské oblasti, a to až do května loňského roku (1978-pozn. autora), kdy se postavil do čela povstání proti režimu Pol Pota a Ieng Saryho.*¹⁵⁹

Důležitá informace se v tomto článku týká také muže, který je v současnosti premiérem současného kambodžského státu, a který po pádu Pol Potova režimu zodpovídal za zahraniční záležitosti. Tímto mužem je Hun Sen. Tento politik byl rovněž důležitým článkem Rudých Khmerů a posléze se také přidal k odboji.

Velká část zahraničních novin, z velké části se jednalo o noviny socialistických států, se pustila do komentování nové situace v Kambodži. Většina z nich souhlasila s novou orientací nového režimu a zároveň se vyjadřovala k režimu minulému. Z těchto malých střípků si mohl čtenář Rudého práva dávat pomalu dohromady obrázek o celkové podstatě režimu Pol Pota a Ieng Saryho.

Například polský list Trybuna Ludu uvádí: *„Skupina Pol Pota a Ieng Saryho spojila své síly s maoistickým vedením. Dá se dokonce říci, že to, co zkoušeli v Kambodži, byl pokus o vytvoření „ideálního maoistického systému“.*¹⁶⁰ V článku v hlavním listu Komunistické strany Francie l Humanite se dočteme také, že: *„zhroucení režimu se dá vysvětlit nesmyslnou a zločinnou politikou bývalých phnomphenských předáků, kteří se neoprávněně zmocnili socialistického jména, zatímco organizovali nejhorší útlak.*¹⁶¹ Italský list La Repubblica již bez obalu mluví o velkém vyhlazovacím táboře za dobu vlády revolučního režimu a píše, že:

¹⁵⁸ R.P., 59, 1979, č. 6 z 8.1. s.1, Phnompenh osvobozen.

¹⁵⁹ R.P., 59, 1979, č. 7 z 9.1. s.1, Revoluční vláda v Kambodži.

¹⁶⁰ R.P., 59, 1979, č. 8 z 10.1 s. 7, ČTK, Vítězství spravedlivé věci.

¹⁶¹ Tamtéž.

„tento režim vedl k hrůzným vnitřním masakrům, které někteří pozorovatelé neváhali označit za genocidu“.¹⁶²

Druhý den deník informuje o uznání nové kambodžské vlády Československou socialistickou republikou. V blahopřejném telegramu, který zaslal Hengu Samrinovi prezident Gustáv Husák a předseda vlády Lubomír Štrougal, však nenajdeme ani slovem zmínku o minulém režimu.

Naproti tomu pokračuje komentování kambodžských událostí v zahraničních tiskovinách. Kubánské sdělovací prostředky prohlásily, že: „*Vítězství Kambodžské fronty národní spásy znamená konec genocidy rozpoutané v zemi diktátorskou kamarilou*¹⁶³, která zradila revoluci a socialismus“.¹⁶⁴

Velmi důležitou roli v československých sdělovacích prostředcích hrál také fakt jakékoliv negace skutečnosti, že kambodžským lidovým osvobozenecím silám v boji proti režimu Pol Pota pomáhala vietnamská armáda. Nevyskytla se také samozřejmě ani zmínka o tom, že by Vietnam byl agresorem. Rudé právo nazývá západní deníky buržoazními a všechny informace o „vietnamské agresi“ vyvrací. Píše o tom: „*Některé kruhy na Západě se však netají svým odporem ke vzniku pokrokové vlády v Kambodži, nadále obviňují Vietnam z agrese*“ a *pokoušejí se vytěžit ze vzniklé situace politický kapitál*“.¹⁶⁵

Rudé právo například cituje dva americké deníky, které se odlišují svým komentářem k dané věci. List New York Times píše: „*Nyní ale ASA a ostatní národy musejí dát Vietnamu najevo, že agrese nemůže zůstat bez následků*“.¹⁶⁶ Naproti tomu deník cituje také další americký tisk, Daily World, kde přináší slova generálního tajemníka americké komunistické strany, který prohlásil, že: „*tento režim, který změnil Kambodžu v maoistický tábor, maskoval svůj teror hesly o budování socialismu, ale přitom neměl nic společného ani s marxismem, ani se socialismem. Dělníci byli z měst vyháněni na venkov, proti národnostním menšinám uplatňoval režim rasistickou genocidu a za čínské podpory pokračoval v politice vojenské agrese vůči Vietnamu*“.¹⁶⁷ Důležitou informaci v tomto článku také najdeme o princí Norodomu Sihanukovi, který je podle agentury nové kambodžské vlády SPK představitelem svrženého režimu Pol Pota a byl vyslán na schůzi Rady bezpečnosti OSN, aby zde

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ Tajná klika.

¹⁶⁴ R.P., 59, 1979, č. 9 z 11.1 s. 7, ČTK, Zahraniční ohlasy na vytvoření lidové vlády.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ Tamtéž.

promluvil.¹⁶⁸ Přesněji: „*Ani Sihanuk ani nikdo jiný kromě lidové revoluční rady není zmocněn cokoli a kdekoli říkat jménem kambodžského lidu*, „¹⁶⁹ dodává také agentura SPK.

V této době se celá situace na indočínském poloostrově dostává prudce do víru studené války. Nová lidová Kambodža se samozřejmě svojí orientací na socialismus stává spojencem Východního bloku a západní státy včetně Číny se snaží nový režim všemožně zdiskreditovat. V Rudém právu začíná být kladen důraz na americké vměšování do celého konfliktu a jeho snaha o podporu bývalého režimu Pol Pota. Ta se týkala hlavně OSN, kde USA usilovaly, aby režim Rudých Khmerů byl jediným představitelem Kambodže v této organizaci.

Vše dokumentuje komentovaný článek v Rudém právu, kde pisatel uvádí přeměny amerického veřejného mínění v průběhu Pol Potovy vlády. Mimo jiné píše: „*Postoj USA k bývalému kambodžskému režimu se během několika měsíců pronikavě změnil. Z pozice řečnického kritika Pol Potova režimu, který podle amerického soudu byl největším porušovatelem lidských práv na světě, Bílý dům přešel k praktické politice jeho obrany a vystupuje coby mezinárodní ochránce a spasitel režimu Pol Pota a Ieng Saryho*“.¹⁷⁰

Téma mírumilovné nové kambodžské socialistické republiky, nepravdivé zprávy o vietnamské agresi a také krutosti režimu Rudých Khmerů jsou obsahem článků z poloviny ledna, které komentují novou kapitolu kambodžských dějin. Téma nového státu se objevuje skoro na celé přední straně. Důvodem je skutečnost, že se Kambodža stala již oficiálně socialistickou republikou.

V prvním článku se kromě informací o novém režimu dočteme, že: „*se ději pokusy vnutit tzv. kambodžskou otázku k projednání Radě bezpečnosti. Tyto pokusy jdou ruku v ruce s bezuzdným pomlouváním Vietnamské socialistické republiky, obviňované z údajné agrese proti Kambodži*“.¹⁷¹

V dalším článku o novém přesném směřování lidové Kambodži se můžeme také dočíst, že Pol Potův režim byl „*v plném rozsahu svržen*“¹⁷². Dále se v něm také objevuje informace thajského ministerstva zahraničí o nejvyšších vedoucích představitelích Pol Potova režimu. Jedná se o druhého muže režimu Ieng Saryho a bývalou nominální hlavu státu Khieu Samphana. Ministerstvo ve zprávě uvádí: „*Dva předáci svrženého promaoistického režimu*

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ R.P., 59, 1979, č. 9 z 11.1 s. 7, Americké rozčarování, Milan Jelínek.

¹⁷¹ R.P., 59, 1979, č.10 z 12.1 s. 1, ČTK, Nová kapitola kambodžských dějin.

¹⁷² R.P., 59, 1979, č.10 z 12.1 s. 1, ČTK, Kambodža lidovou republikou.

*Ieng Sary a Khieu Samphan požádali úřady v Bankoku, aby se mohli přes thajské území přepravit do Číny. Jejich žádosti bylo vyhověno“.*¹⁷³

Další den deník komentuje zasedání Rady bezpečnosti OSN, které se o kambodžské otázce nakonec uskutečnilo. Na zasedání vystoupil princ Norodom Sihanuk, který byl interpretován jako nástroj Pekingů a představitel starého režimu. Sihanuk ostře útočil proti Sovětskému Svazu a také Československu. Napadl také Vietnam, který opět obvinil z agrese proti Kambodži.¹⁷⁴

O dva dny později se čtenář může dočíst první zmínku o počtu zemřelých obyvatel za dobu panování starého režimu. Generální tajemník KJFNS Roy Samaj, který vedl delegaci nové kambodžské vlády na zasedání předsednictva Organizace solidarity asijských a afrických národů v Hanoji prohlásil: „*Náš lid nikdy neodpustí klice, která zahubila téměř tři miliony lidí*“¹⁷⁵

V tomto článku se také zahraniční deníky zabývají otázkou, co přesně způsobilo tak široké masové povstání proti režimu Rudých Khmerů. Podle indonéského deníku Merdeka je „*Zhroucení režimu Pol Pota a Ieng Saryho logickým vyústěním brutální politiky svrženého režimu.*“¹⁷⁶ Americký list New York Post zdůrazňuje, že „*Pol Potův pročínský režim plánovitě uskutečňoval politiku genocidy proti kambodžskému lidu.*“¹⁷⁷

Rudé právo taktéž otiskuje zprávy západních sdělovacích prostředků, které přinášely rovněž dílčí informace do celé mozaiky Pol Potova režimu. Americký vlivný časopis Time například uvedl, že: „*tato politika (Rudých Khmerů) plně odpovídala principům Mao-cetungovy kulturní revoluce*“.¹⁷⁸

Západoněmecký týdeník Stern ve svém článku o Kambodži píše, že: „*všichni obyvatelé měst byli v barbarských pochodech vyhnáni na venkov. Inteligence, armáda, úřednický aparát byly „očistěny“. Bylo to vyvražďování národa, které stálo život miliony osob. Státisíce lidí uprchlo s nasazením života ze své vlasti. V září 1977 pak kambodžští vojáci překvapivě napadli vietnamské pohraniční obce a povraždili jejich obyvatele*“.¹⁷⁹

Tyto důležité informace pro tehdejší obyvatele Československa zakončuje další západoněmecký týdeník Zeit komentářem: „*Nikdo nemusí litovat Pol Pota....Vyvrátil z kořenů polovinu Kambodžanů, vyhnal je z měst a vesnic, nejméně desetinu jich zavraždil:*

¹⁷³ Tamtéž

¹⁷⁴ R.P, 59, 1979, č. 11 z 13.1 s. 1, ČTK, Pokus o zneužití Rady bezpečnosti.

¹⁷⁵ R.P, 59, 1979, č. 12 z 15.1 s. 6, ČTK, Kambodžský lid, jediným pánem ve své zemi.

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁷⁹ Tamtéž.

*učitele, profesory, úředníky, vojáky. Školy, univerzity a nemocnice byly zavřeny. Phnompenh, kdysi metropole, byl nakonec vylidněným městem duchů. Desetitisíce uprchlíků, četní jen kost a kůže, jako kdysi ti, co přežili Hitlerovy koncentrační tábory-vyprávěli nepředstavitelně hrůzné příběhy o hladu, nákazách, nucené práci a brutálních popravách. Pád Pol Pota nemůže rozhořčovat. Ti, kdož ho smetli, udělali dobrou věc“.*¹⁸⁰

V Radě bezpečnosti OSN se rozhořel boj mezi příznivci nové vlády a jejími odpůrci. Jak již bylo řečeno výše, vláda Spojených států usilovala o odsouzení agrese vietnamských vojsk do Kambodži. Naproti tomu socialistické státy usilovaly o uznání nové vlády jako jediného představitele Kambodži v OSN. Prozatím však byl jako zástupce v OSN za Kambodžu považován Norodom Sihanuk. Ten také svým vystoupením na půdě této organizace naznačil, jaký bude další osud svrženého režimu, a tím také jeho nejvyšších představitelů. Rudé právo o tom přináší zprávu: „*Princ Norodom Sihanuk, který vystoupil v Radě bezpečnosti OSN jako „představitel“ svrženého režimu Pol Pota a Ieng Saryho, se podle svých vlastních slov obrátil na „čínské přátele“ s prosbou, aby důvěrně projednali s thajskou vládou možnost, jak přepravovat přes čínské území zbraně zbytkům Pol Potových přívrženců. Ti hodlají podle prohlášení zveřejněného v Pekingu vést proti Kambodžské lidové republice partyzánskou válku“.*¹⁸¹

Druhý den přináší deník velmi důležitou informaci právě z probíhajícího pléna OSN. Sovětský svaz svým právem veta zabránil rezoluci, která by obviňovala vládu Vietnamské socialistické republiky z agrese. Důvod byl ten, že v OSN nejsou zastoupeni členové nové vlády. Socialistický tábor vše považoval za narušení svrchovanosti Kambodžské lidové republiky. Stejně tak jako Sovětský svaz hlasovalo i Československo.

Vše nám to dokumentuje projev zástupce Sovětského svazu v Radě bezpečnosti OSN: „*Sovětský svaz od samého počátku zdůrazňoval nepřírozenost jednání Rady bezpečnosti v Kambodži. Skutečným smyslem svolání Rady bylo zastřít zločiny Pol Potova režimu a zachránit ho před nevyhnutelným krachem“.*¹⁸²

Dále ve svém vystoupení ostře napadl Čínskou lidovou republiku a obvinil jí ze stálého napomáhání bývalému režimu a z negativního působení na celou oblast jihovýchodní Asie. Čtenář se tak mohl dočíst, že: „*V Kambodži byl za Pol Pota uskutečňován čínský model:*

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ R.P., 59, 1979, č. 13 z 16.1 s. 7, ČTK, Vracejí se domů.

¹⁸² R.P., 59, 1979, č. 14 ze 17.1 s. 7, ČTK, Na pranýř patří Maoismus.

*hromadná likvidace lidí byla čínská „kulturní revoluce“ v kambodžské podobě. Nyní kambodžský lid skoncoval s tímto experimentem“.*¹⁸³

V tomto článku Rudého práva se čtenář také mohl dozvědět informaci o stavu obyvatelstva v hlavním městě, respektive to znamenalo poznat, jak Rudí Khmerové město téměř vystěhovali. Informaci dodala kambodžská rozhlasová stanice Hlas kambodžského lidu. „*Kdysi milionové město Kambodže mělo v den svého osvobození 7. ledna letošního roku necelých dvacet tisíc obyvatel a podle tiskové agentury SPK v něm po více než třech letech „vlády“ promaoistického režimu prakticky odumřel normální městský život, především hospodářská, kulturní a osvětová činnost. Fungovaly prakticky jen vládní úřady a menší dílny na předměstí. Zbylí obyvatelé jen v Phnompenhu pracovali a po práci byli dopravováni do provizorních obydlí za městem“.*¹⁸⁴

V tomto čísle má také čtenář možnost přečíst si komentovaný článek k proběhlému zasedání Rady bezpečnosti OSN. Autor v něm akcentuje zasedání jako snahu udělat „*ze svrženého promaoistického režimu nevinnou obět' agrese a zároveň ze skutečné oběti agrese bývalého phnomphenského režimu, ze socialistického Vietnamu útočníka.*“¹⁸⁵

Dále se objevují další komentáře světových levicových periodik, jež stále dokola oslavují vítězství revolučních sil. Hlavně socialistické státy a různá osvobozenická hnutí neskrývají uspokojení nad současným vývojem. Například socialistická Etiopie dává najevo své nadšení. „*Socialistická Etiopie vítá vítězství hrdého kambodžského lidu v boji za obnovení svrchovanosti a důstojnosti své vlasti.*“¹⁸⁶ Takto se vyjádřil za svou zemi diktátor v Etiopii Mengistu Haile Mariam. I další levicová periodika a státy tuto situaci komentují. Jedná se však o stále opakované teze o zločineckém polpotově režimu a zachráněné situaci Frontou národní spásy.

Podstatu režimu Rudých Khmerů se zatím nejvíce snažil přiblížit autorský článek z druhé poloviny ledna. V něm se dokonce poprvé objevil i název Rudí Khmerové. Jedná se čistě o autorský článek, který nese název „Kambodža a svědomí světa“ a snaží se popsat stručně celou situaci na indočínském území. Svědomím světa je v tomto případě míněn kambodžský lid. Jedná se vlastně o jakousi rekapitulaci celého systému Rudých Khmerů, hlavně z vojenského a hospodářského hlediska.

Pojem Rudí Khmerové se objevuje hned na začátku článku, ve kterém autor popisuje polpotovce jako „*bandu levičáckých dobrodruhů, z řad. Tzv. rudých khmerů, orientující se na*

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ R.P., 59, 1979, č. 14 ze 17.1 s. 7, Zmařený pokus o vměšování, Bohuslav Borovička.

¹⁸⁶ R.P., 59, 1979, č. 15 ze 18. 1 s. 1, ČTK, Solidarita s lidem Kambodže.

maoistickou ideologii a opírající se o maoistické představy o socialismu jako o kasárenském a polovojenském režimu.“¹⁸⁷

Dále článek zdůrazňuje význam a vliv Čínské lidové republiky na kambodžské události v době polpotova režimu. Kambodža je zde chápána jako plně závislá země plnící každý příkaz Pekingů. Celý socialistický systém od režimu Pol Pota distancuje. Přesně je to vyjádřeno: „*Socialismus je řád, který usiluje o svět bez válek a bez vykořisťování, o naplnění lidského štěstí. To, co však pod „revolučními“ hesly prováděl pročínsky orientovaný režim Pol Pota, to byla zruďná karikatura socialismu.*“¹⁸⁸

Dementuje se tu také zpráva o vietnamské invazi. Stejně jako v předchozích článcích Rudého práva je zde „vietnamská agrese“ použita jen jako výmysl imperialistických mocností. Imperialismus je v tomto případě rovnocenný maoismu, jelikož jak Spojené státy tak Čína proti Vietnamu vystupovaly v zasedání Rady OSN. Dozvídáme se „*Ve snaze odvrátit pozornost světa od pravých příčin toho, co se v Kambodži stalo, pokusil se imperialisticko-maoistický blok zneužít Rady bezpečnosti OSN, znevážit lidovou revoluční vládu, a obvinít socialistický Vietnam, že prý se dopustil „vojenské invaze“ do Kambodže.*“¹⁸⁹

A nakonec článek hrdě prohlašuje, že v Radě bezpečnosti se díky Sovětskému Svazu a Československu¹⁹⁰ podařilo zabránit vměšování se do vnitřních věcí nového kambodžského režimu.

Další článek hned z dalšího dne přináší pravdivé potvrzení o vystěhování lidí z měst a také uvádí zhruba správný počet usmrcených osob v době vlády Rudých Khmerů. Čtenář si může přečíst chmurnou statistiku: „*předpokládá se, že za poslední více než tři roky zahynulo v Kambodži kolem 3 milionu lidí. Prakticky přestala existovat národnostní menšina Čamata národnost byla do jednoho vybita.*“¹⁹¹ Také se samozřejmě poukazuje na vystěhování lidí z měst. „*Více než tři miliony obyvatel bylo vyhnáno z měst. Phnompenh, jedno z nejkrásnějších měst jihovýchodní Asie, se změnilo v obrovský hřbitov.*“¹⁹²

Další články se pak zabývají hlavně vztahy mezi bývalým režimem v Kambodži a jeho stálým spojencem, totiž Lidovou Čínou. „*Peking zatím považuje za účelné vést propagandu*

¹⁸⁷ R.P., 59, 1979, č. 17 ze 20.1, s. 7, Kambodža a svědomí světa, Bohuslav Borovička

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ Československo bylo v té době nestálým členem Rady bezpečnosti OSN a vetovalo rezoluci o vietnamské agresi.

¹⁹¹ R.P., 59, 1979, č. 18 ze 22.1, s. 7, Další otřesná svědectví o Pol Potově režimu.

¹⁹² Tamtéž.

proti Kambodžské lidové republice ve smyslu „ochrany nezávislosti“ země, kterou prý porušil Vietnam“¹⁹³

V této době se již připravoval čínský útok na Vietnam a Kambodža se začala pomalu konsolidovat, tudíž další články se již ve velké míře zabývaly právě novým režimem. Přesto však stále můžeme narazit na zmínky o starém režimu, byť někdy jen okrajově. Například na oslavném shromáždění k vítězství nového kambodžského režimu prohlásil předseda lidové revoluční rady Heng Samrin, že: „*strana, kterou vedli Pol Pot a Ieng Sary, nebyla dělnickou stranou a ani v nejmenším nehájila zájmy kambodžského lidu.*“¹⁹⁴ Tento článek také opět nabízí některá fakta z dob minulého režimu, která se však již začínají opakovat. „*Ve slavnostním ovzduší, které na shromáždění panovalo se zračila hořká minulost. Mnohým účastníkům shromáždění zvěle maoistického režimu zničila rodiny, mnozí přišli zcela vyčerpaní po tříletých nucených pracích v zemědělských komunách.*“¹⁹⁵

V tomto článku se také můžeme dočíst o dalších solidárních prohlášeních k novému režimu od spřátelených států, či od jednotlivých socialistických a komunistických stran. Například předseda socialistické strany Japonska prohlásil, že: „*Zvěle a násilí, jež byly základem politiky pročínské kliky, vyvolaly hlubokou nespokojenost kambodžského lidu. Z jeho hněvu se zrodilo široké osvobozené hnutí, jež vedlo k vytvoření kambodžské lidové republiky.*“¹⁹⁶

Jak již bylo uvedeno výše, další články se spíše nesly více v protičínském duchu než protikambodžském. Dokládá to další článek, který poukazuje na obnovu země, ale v této souvislosti také píše: „*Tři týdny po svém osvobození nese dosud Phnompenh četné a zřetelné stopy více než tříleté „správy Pol Potovy kliky“, všemožně podporované vládnoucími kruhy v Pekingu. Patrné jsou stopy po čínské přítomnosti: novináři měli možnost vidět čínská letadla, děla a další zbraně, jež sloužily k potlačování odporu kambodžského lidu proti politice genocidy, kterou prováděl Pol Potův režim.*“¹⁹⁷

Článek z následujícího dne dává čtenáři možnost přečíst si závěry z právě skončených americko-čínských rozhovorů, které obě mocnosti s rozdílným politickým systémem spojily v názoru na dění v jihovýchodní Asii. Spojené státy stále uznávaly za jediného vládnoucího představitele Kambodže Rudé Khmery a čínský náměstek předsedy státní rady Teng „*napadl Sovětský svaz a Vietnamskou socialistickou republiku, které označil za válečné štváče. Obvinil*

¹⁹³ R.P, 59, 1979, č. 24 ze 25. 1, s.7 Tass: V Pekingu rozpaky: Co s Pol Potem?

¹⁹⁴ R.P, 59, 1979, č. 25 ze 26. 1, s. 7ČTK: Výzva k revoluční bdělosti

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ R.P, 60, 1979, č. 26 ze 27.1, s. 7ČTK: Přední cíle obnovy

SSSR z „hegemonistických snah“ a ze zvyšování nebezpečí nové světové války. Zároveň opakoval známé tvrzení Peking, že Vietnam uskutečnil jakousi „ozbrojenou agresi“ v Kambodži, kde byl počátkem letošního roku svržen všelidovým povstáním promaoistický režim Pol Pota a Ieng Saryho.¹⁹⁸

V jiném článku si může čtenář opět připomenout vysídlení měst, které bylo ústředním činem komunistického režimu. Nadále se stále jedná o velice podobné články s velmi podobnými frázemi. Kromě toho však se může čtenář dočíst i o počtu lidí vysídlených z jednotlivých provincií. „*jen v provincii Svayriengu, jihovýchodně od hlavního města Phnompenhu se na 120 000 lidí, za Pol Potova režimu násilně vysídlených, vrátilo do svých domovů.*“¹⁹⁹

V dalším článku z dalšího dne přichází velice zajímavá zpráva. V zemích Východního bloku a také v dalších socialistických zemích byla velice důležitá hromadná konzultační setkání, na kterých mohly tyto země prezentovat své názory v širokém plénu. Jedním z takovýchto shromáždění byla bezesporu Světová rada míru. A právě tato instituce zasedala na konci roku 1979 ve Východním Berlíně. Této konferenci se účastnila také delegace nové kambodžské vlády a vyjádřila se také o pomoci Vietnamu při osvobození země od Rudých Khmerů. Čtenář se může dočíst: „*Ros Samay, generální tajemník ÚV KJNFS energicky odmítl smyšlené tvrzení, že osvobozování kambodžského území od kliky Pol Pota a Ieng Saryho se prý zúčastnily vietnamské ozbrojené síly. Na kambodžském území žádná vietnamská vojska nejsou, zdůraznil.*“²⁰⁰

Kromě tohoto lživého tvrzení generální tajemník také opět připomněl zločiny bývalého režimu. Dočteme se: „*zločinnou politikou Pol Potovi kliky vůči vlastnímu lidu přišlo o život přes 3 miliony Kambodžanů, tedy více jak jedna třetina obyvatelstva.*“²⁰¹

Další ukázkou blížícího se konfliktu mezi Vietnamem a Čínou je vystoupení čínského představitele Tenga na návštěvě Japonska. Neopomenul samozřejmě připomenout, že Vietnam je agresorem vůči Kambodži. Prohlásil, že: „*Vietnam je potřeba potrestat, neboť se dopustil agrese proti Kambodži.*“²⁰²

Tento výrok měl jistě svá opodstatnění, neboť byl doprovázen mohutným zbrojením Čínské lidové republiky. Jak se čtenář může dočíst: „*Pozorovatelé v Tokiu dávají tento Tengův dosud nejostřejší útok proti Vietnamu do souvislosti se soustředováním početných*

¹⁹⁸ R.P, 60, 1979. č. 27 ze 28. 1 s. 7. ČTK: V Rozporu s realitami světa

¹⁹⁹ R.P, 60, 1979. č. 28 ze 29. 1 s. 7. ČTK: Poselství Kambodže do OSN

²⁰⁰ R.P, 60, 1979. č. 29 ze 31. 1 s. 7. ČTK: Vracejí se do vlasti

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² R.P, 60, 1979. č. 30 ze 2. 2 s. 7, ČTK: Teng znovu haraší zbraněmi

čínských divizí na vietnamských hranicích a nevylučují, že by Peking mohl provést „bleskovou kárnou operaci“ proti Vietnamu.“²⁰³

V dalších vydáních deníku Rudé Právo je stále znatelně cítit střelný prach mezi Čínou a Vietnamem. Hemží se to zde články o čínském zbrojení na hranicích s Vietnamem. Poslední velký komentovaný článek, který se zabývá Kambodžou, vychází přesně měsíc po pádu Rudých Khmerů. Sumarizuje celkový vývoj od pádu režimu. Vyzdvihuje zatím vcelku rychlou obnovu zničené země a samozřejmě nezapomíná útočit na bývalý režim, respektive na jeho čínského protektora. V souvislosti se starým režimem se můžeme dočíst: *„Krutá minulost, kdy se cena lidského života rovnala úderu motykou, se nemilosrdně stále vrací. Spolu se zprávami o postupující normalizaci života přicházejí z Kambodže i zprávy o objevování nových a nových masových hrobů. Oběti, které jsou v nich pohřbeny, nesou stopy těžkého mučení“*.²⁰⁴

Spolu se konstatováním o masových hrobech a vystěhovaných lidech z měst se samozřejmě článek zmiňuje i o Čínské republice. *„Na pranýři stojí také politika patronů kliky Pol Pota a Ieng Saryho- pekingského vedení, které se pokoušelo exportovat do Kambodže metody tzv. čínské kulturní revoluce a z Pol Potovy armády učinit nástroj provokace proti sousednímu Vietnamu.*“²⁰⁵ V poslední části tohoto velmi obsáhlého komentovaného článku se autor rozepisuje o všech blahopřejných telegramech z celého světa, které vyjadřují nové vládě podporu.

Zajímavý je také článek z dalšího dne, kde se čtenář může dozvědět informaci o bývalém králi Norodomovi Sihanukovi. Ten žil po propuštění v americkém exilu. Pak však odcestoval do Číny. Jak komentuje deník Rudé Právo: *“Bývalý šéf kambodžského státu Norodom Sihanuk prohlásil, že je chudý a nemá peníze na život ve Spojených státech, proti své vůli odletěl zpátky do Číny. Při mezipřistání v Tokiu prohlásil, že v Číně chce zůstat klidně i pár let.*“²⁰⁶

Poslední zprávou o počtech obětí a objevení některých hromadných hrobů po Rudých Khmerech před čínským útokem je článek ze 14 února. Je zde popsána další chmurná statistika: *„Provincie Preyveng měla kdys 800 000 obyvatel. Nejméně třicet procent z nich však zahynulo pod krutovládou kliky Pol Pota. Ve správním středisku provincie bylo nedávno v místě hlavní tržnice objeveno deset hromadných hrobů, z nichž každý obsahoval nejméně*

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ R.P. 60. 1979, č. 35 ze 5. 2 s. 7 Klid a mír pro Kambodžu, Zdeněk Hoření

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ R.P. 60. 1979, č. 36 ze 7.2 s. 7 ČTK: Sihanuk znovu na scéně?

třicet mrtvol. Šlo o odpůrce režimu Pol Pota, které těsně před osvobozením Phnompenhu vojáci diktátorského režimu zavraždili.“²⁰⁷

Další články Rudého práva na téma Kambodža se zabývají již hlavně novou podporou kambodžského socialistického systému, obnovování života v zemi a také hlavně územním sporem Číny a Vietnamu, který se stává nosným hlavním tématem tisku v rámci jihovýchodní Asie. Vše vrcholí čínsko-vietnamským konfliktem v polovině 17. února 1979. Vše o reflexi Pol Potova režimu bylo řečeno a napsáno hlavně v druhé polovině roku 1978 a počátkem roku 1979, kdy došlo k hlavnímu konfliktu mezi Vietnamem a Kambodžou. Poté se Rudé právo plně věnuje novému kambodžskému režimu, hlavně jeho konsolidaci v oblastech zemědělství a návratu lidí do měst, která museli násilně vystěhovat. Novým hlavním tématem pro Rudé právo se pak stává čínská invaze do Vietnamu, kterým chtěla Čína Vietnam potrestat za okupaci Kambodže.

Není jistě bez povšimnutí, že články se svou stylistikou a pěním oslavných písní na osvoboditele země velmi podobají článkům, které Rudé právo publikovalo po vítězství Rudých Khmerů nad pravicovým režimem generála Lon Nola.

²⁰⁷ R.P, 1979, 61 č. 42 ze 14. 2, s. 7 ČTK: Všude orgány lidové moci

Reflexe Rudých Khmerů v ostatním normalizačním tisku

Jak bylo řečeno výše, nejrozšířenějším tiskem v době normalizačního Československa byl deník Rudé právo. Vycházel v nákladu dvou milionů výtisků denně a byl hláskou troubou Komunistické strany Československa. Vedle něj však také vycházely i jiné deníky, které ale byly přece jen v pozadí Rudého práva.

Dalším periodikem, které informovalo o Pol Potově diktatuře, byl deník Mladá fronta. Ten začal vycházet těsně po druhé světové válce v květnu roku 1945. Vycházet začal jako noviny Svazu československé mládeže. Po sametové revoluci v roce 1990 si deník změnil název na Mladá fronta dnes a jako nezávislé periodikum vychází do těchto dnů.

Oproti Rudému právu deník informuje více o domácích záležitostech, a také socialistická rétorika je zde obsažena přece jen v menší míře. V den převzetí moci Rudými Khmery deník referuje o probíhajících bojích mezi povstalcí a vládou generála Lon Nola. Zároveň se také zmiňuje o tom, že : „*Mezinárodní výbor Červeného kříže v Ženevě včera oznámil, že phnompehský režim navrhl zastavit palbu v Kambodži a vyjádřil úmysl okamžitě odevzdat moc jiné straně.*“²⁰⁸ Ve stejném článku se také píše o reakci prince Sihanuka na tuto výzvu. „*Sihanuk označuje návrh za nepřijatelný.*“²⁰⁹

Hned následující den deník oznamuje vítězství povstalců. „*Předseda Jednotné národní fronty Kambodže Norodom Sihanuk včera v Pekingu oficiálně oznámil, že khmerské osvobozené síly dobyly Phnompenh.*“²¹⁰ Tento článek je velmi obsáhlý, a také přináší společnou fotku prince Sihanuka s jedním z předních představitelů režimu Rudých Khmerů Khieu Samphanem. Ten jakožto vrchní velitel ozbrojených sil „*po dobytí Phnompenhu vyzval všechny důstojníky a vojáky loutkové armády, aby složili zbraně a okamžitě přešli na stranu stranu jednotné národní fronty Kambodže.*“²¹¹

V tomto čísle Mladé fronty je také věnována celá jedna strana historii Kambodže od počátků Angorské říše až do vítězství povstalců. Autorem je cestovatel a publicista Milan Syrůček, který v dnešní době platí za předního českého znalce celé Indočíny. Z hlediska vítězného režimu je nejzajímavější zmínka o vlasteneckých silách, které dobyly Phnompenh. Syrůček zde velmi stručně popisuje jednotlivé osobnosti. Z hlediska Rudých Khmerů je

²⁰⁸ M.F. 31, 1975, č. 90 ze 17.4, s. 1, Kapitulace?

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ M.F. 31, 1975, č. 91 ze 18.4, s. 1, Phnompenh dobyt

²¹¹ Tamtéž.

nezajímavější zmínka o Khieu Samphanovi, Yeng Sarymu a Hu Nimovi. „*Khieu Samphan, 43 let, úřadující náměstek předsedy vlády, ministr obrany, vrchní velitel FAPLNK*²¹², během studií ve Francii v letech 1954-1959 získal doktorát z ekonomie, v roce 1962 se stal ministrem obchodu, 1966 byl zvolen poslancem, od roku 1967 v ilegalitě“.²¹³

Kromě Norodoma Sihanuka a právě Khieu Saphmana jsou ostatní popisy daleko stručnější. „*Yeng Sary, 47 let, zvláštní poradce královské vlády, studoval ve Francii.*“²¹⁴ Poslední z předních prominentů Rudých Khmerů je charakterizován ministr informací Hu Nim. O něm se dočteme: „*42 let, ministr informací, studoval v Paříži.*“²¹⁵ V závěru je pouze jménem zmíněn Nuon Chea, tedy hlavní ideolog muž číslo 3 v hierarchii Rudých Khmerů. O Pol Potovi není v článku zmínka.

Mladá fronta se poté, podobně jako Rudé právo věnuje konfliktu ve Vietnamu a o Kambodži se pouze zmiňuje v souvislosti s blahopřejnými telegramy od ostatních zemí. O několik dní později přináší deník kratičkou zprávu, ve které vyjadřuje Khieu Samphan touhu, aby byla Kambodža neutrální. „*Naším cílem je zajistit bezpečnost a národní celistvost Kambodže, budování demokratické, mírové a vzkvétající země. Kambodžská politika bude neutrální a nezávislá.*“²¹⁶

Stejně jako Rudé právo, tak i Mladá fronta referuje o napadení kambodžských hlídkových člunů americkým válečným letectvem kvůli americké lodi *Mayaguez*. „*Ministerstvo obrany USA včera oznámilo, že americká válečná letadla podnikla nálet na kambodžské hlídkové čluny v Siamském zálivu, tři potopila a další čtyři poškodila. Mluvčí Pentagonu tuto akci zdůvodnil tím, že se Kambodžané prý pokoušeli přepravit část posádky zadržené americké lodě Mayaguez na pevninu*“.²¹⁷

Od této chvíle se na stránkách Mladé fronty kambodžské události téměř neobjevují. Deník se prakticky odmlčí po celé následující dva roky. Neobjevuje se zde ani zmínka o nových poměrech ve vládnoucí garnituře Kambodži. Je samozřejmě také důsledkem toho, že se Kambodža více méně uzavřela světu a hlavně deník Rudé právo přinášel alespoň občasné informace o tamním politickém dění během let 1976 a 1977.

²¹² Vojenské ozbrojené síly národního osvobození Kambodže.

²¹³ M.F. 31, 1975, č. 91 ze 18.4, s. 6, Vlastenecké síly

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ M.F. 31, 1975, č. 95 ze 23.4, s. 5, Neutrální politika

²¹⁷ M.F. 31, 1975, č. 112 ze 15. 5, s. 1, Americké bomby na kambodžské čluny.

V roce 1978 se na stránky deníku dostává z indočínského území hlavně prohlubující se krize mezi Čínou a Vietnamem.

V srpnu roku 1978 si čtenář má možnost přečíst autorský článek o vzájemných vztazích Vietnamců a Kambodžanů. Tento článek de facto shrnuje dosavadní vzájemné vztahy obou zemí v dlouhém časovém horizontu. Uvádí, že před rokem 1975 žilo v zemi „6 milionů Khmerů, půl milionu Vietnamců a skoro stejný počet Číňanů.“²¹⁸ Objevuje se zde i jméno muže číslo jedna Rudých Khmerů Pol Pota. „Vietnamu byla vyslovena hluboká vděčnost za nebyvalou podporu kambodžské politické nezávislosti a Pol Potův projev z počátku roku 1975, v němž znovu označil pomoc Vietnamu za důkaz bojové solidarity a revolučního bratrství“.²¹⁹

Tento článek má dokumentovat změnu postoje revolučního režimu v Kambodži proti svému východnímu sousedovi a hlavně proti jeho rezidentům. Článek se poté opět vrací do minulosti a připomíná výrok Khieu Samphana, který „se nechal dne 31. prosince 1977 slyšet výrokem, že Yuon²²⁰ je nepřítelem č. 1, že strana, lid a armáda se svou revoluční tradicí zničí tyto piráty, agresory, expanzionisty a anexionisty a způsobí jim drtivou porážku“.²²¹

Autor, který v Kambodži nějakou dobu žil dále píše: „hned po osvobození rozpiutali Kambodžané bezohledný útisk proti vietnamské menšině a nespočet jich pobili na útěku přes hranice“.²²² Tento autorský článek jasně dokumentuje nenávist kambodžského vedení k Vietnamu, která byla jednou z hlavních os politiky Rudých Khmerů.

Publicista Milan Syrůček přichází poté v prosinci roku 1978 z dalším obsáhlým autorským článkem. V něm se zabývá zhoršujícími vztahy mezi Čínou a Vietnamem, ve kterých hraje důležitou roli právě Pol Potova Kambodža. Z deníku se zde dovídáme o vzniku hnutí odporu proti Rudým Khmerům. „Peking začal pomocí Kambodže narušovat vietnamský mírový život.“²²³ Dále jsou v článku rozebírány kambodžské provokace v pohraničních oblastech. Ke vzniku hnutí odporu autor píše: „Kambodžský lid má stejné přání jako ostatní národy, žít v nezávislosti a míru. Což je možné počítat s tím, že se trpně smíří s režimem a politikou, kterou zemu vnutili Pol Pot a Ieng Sary?“²²⁴ Na základě této myšlenky autor dál uvádí: „Proto je zcela logické, že proti tomuto režimu vzejde hnutí odporu, které v posledních

²¹⁸ M.F. 34, 1978, č. 181 ze 3. 8, s. 5, Vietnamci v Kambodži Ladislav Lamag.

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ Hanlivý název pro Vietnamce.

²²¹ Tamtéž.

²²² Tamtéž.

²²³ M.F. 34, 1978, č. 291 ze 9.12, s. 5, Kdo chce střílet do kachen?, Milan Syrůček.

²²⁴ Tamtéž.

*dnech vyvrcholilo v ustavení Kambodžské fronty národní spásy na osvobozených oblastech Kambodže“.*²²⁵

V dalších dnech se objevují články o slavnostních shromážděních u příležitosti vytvoření nového hnutí odporu. Zde se dozvídáme také jméno člověka, který bude po pádu Rudých Khmerů mužem číslo 1 v kambodžské vládě po mnoho let. Čtenář má možnost si přečíst: „*Mítinku se zúčastnil také i bývalý náčelník generálního štábu a zástupce velitele pluku 21 phnomphenské armády Hun Sen*“.²²⁶ Dále se v článku píše, že: „*Účastníci shromáždění na závěr schválili rezoluci, v níž se zavazují vstoupit do jednotek revolučních sil a aktivně bojovat proti zrádovské klíse Pol Pota a Ieng Saryho*“.²²⁷

V dalším článku Milana Syrůčka si čtenář Mladé fronty má možnost přečíst stručnou rekapitulaci kambodžských událostí po převzetí moci Pol Potem. Milan Syrůček k tomu na závěr pozanmenává: „*Po dubnu 1975, kdy se vlád ujal Pol Pot a Ieng Sary se Vánoce a Nový rok neoslavují. Třiapůlmilionové město se muselo vystěhovat. Většina Kambodžanů byla nahnána do pracovních táborů na venkově. Byli vyháněni i starousedlíci jiných národností včetně čínských. Místo nich se objevili jiní lidé z Peking, kteří s sebou přinesli Maovo učení podle něhož nové vedení zavedlo tento režim*“.²²⁸

Právě díky Milanu Syrůčkovi, který byl v té době redaktorem Mladé fronty se mohl čtenář tohoto periodika dozvědět alespoň nějaké informace o režimu Rudých Khmerů.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ M.F. 34, 1978, č. 300 ze 20.12 s. 5, Kambodža: Mítink mladých vlastenců.

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ M.F. 34, 1978, č. 304 ze 24. 12, s. 5, Zlí duchové, Milan Syrůček.

V první řadě šlo o deník Lidová demokracie, který byl hlavním tiskem Československé strany lidové. Tato strana byla součástí Národní fronty, přesto měla vlastní deník. Ten měl samozřejmě názorově blízko ke komunistické straně, zvláště v době normalizačních časů. Zabýval se hlavně domácí politikou, ale uveřejněny byly i články o zahraniční politice. Stejně jako v Rudém právu nebo Mladé frontě byly články psány v tendenčním duchu, názorově velmi blízko k vládnoucí komunistické straně.

Také tento deník, který se zabýval zahraničními záležitostmi o trochu více než Mladá fronta referuje o pádu režimu generála Lon Nola a nástupu režimu nového. „*Předseda jednotné národní fronty Kambodže Norodom Sihanuk včera v Pekingu oficiálně oznámil, že khmerské osvobozené síly dobyli Phnompenh.*”²²⁹ Tento článek patřil k těm obsáhlejší, takže si čtenář mohl přečíst i následující informace: „*Představitel vlasteneckých sil vyzval v phnomphenském rozhlasu obyvatelstvo aby zachovalo klid a všestranně podpořilo síly osvobození*“.²³⁰

Stejně jako v případě Mladé fronty a Rudého práva se v následujících článcích deník pozastavuje nad budoucností země, která má nový režim. Čtenář se dočte: „*Třídennímu zvláštnímu zasedání Národního kongresu vlasteneckých sil předsedal náměstek předsedy vlády a ministr obrany Khieu Samphan. V závěrečném komuniké ze zasedání se praví, že kambodžský lid bude pokračovat v boji proti zahraničnímu vměšování do vnitřních záležitostí Kambodže, proti podvratné činnosti i agresi zvenčí v jakékoliv podobě*“.²³¹

Stejně jako v případě Mladé fronty deník se téměř nevěnuje událostem v následujících letech. Co se týče zahraničních událostí na území Indočíny, tak se zabývá hlavně událostmi sousedního Vietnamu a také Číny, která prováděla soustavné provokace společných vietnamsko-čínských hranicích. Do popředí zájmu se Kambodža dostává opět v souvislosti s vietnamsko-kambodžským konfliktem, na kterém se skutečně hlavně podíleli kambodžští Rudí Khmerové. O tomto konfliktu se Lidová demokracie zmuňuje v říjnu 1978. „*Kambodžští představitelé za podpory čínských úřadů provádějí nepřátelskou politiku vůči Vietnamu, rozšiřují pohraniční válku, narušují svrchovanost a územní celistvost Vietnamu, odmítají konstruktivní návrhy VSR na normalizaci vztahů mezi oběma zeměmi*“.²³² I v tomto článku je možné vysledovat, že za všemi těmi provokacemi, které jistě vzešly z politiky Rudých Khmerů se skrývá velká pomoc Číny. Čtenář se totiž může dále dočíst: „*Čím více*

²²⁹ L.D. 13, 1975, č. 91 ze 16.4, s. 1, Phnompenh padl.

²³⁰ Tamtéž.

²³¹ L.D. 13, 1975, č. 100 ze 29.4, s. 2, Budoucnost Kambodži.

²³² L.D. 34, 1978, č. 333 ze 3. 10, s. 2, Vietnamské prohlášení.

*budou kambodžské vojenské kruhy pokračovat ve vojenských akcích proti Vietnamu a sloužit expanzionistickým, hegemonistickým a velmocenským záměrům Pekingu, tím těžší bude nakonec jejich porážka“.*²³³

V dalších článcích se čtenář Lidové demokracie dozvídá o vraždění, které se uskutečňuje v Kambodži. Tato skutečnost je prokázána na základě svědectví uprchlíků, kteří Kambodžu opustili. „*Za pouhý měsíc uprchlo z kambodžské provincie Battambang do Thajska asi tři tisíce uprchlíků. Tito uprchlíci vysvětlují své rozhodnutí opustit vlast tím, že v Kambodži vládne zvěle a hromadně se tam vraždí. Uprchlíci prohlašují, že jsou ve vlasti pronásledováni nejen za projevy nespokojenosti s režimem, ale i za stížnosti na špatné pracovní podmínky a nedostatek potravy*“.²³⁴

Další článek z prosince si všímá kambodžských reakcí na připravovanou vietnamskou invazi do Kambodže : „*Phnomphenský rozhlas vysílá pomluvy, jako je například tvrzení, že vietnamská armáda pronikla hluboko na kambodžské území v oblasti pohraničního pásma v údolí řeky Mekong*“.²³⁵

Stejně jako v Rudém právu, tak se ani ve dvou ostatních zkoumaných periodikách nepsalo o tom, že k pádu Rudých Khmerů pomohla vietnamská armáda. Psalo se výlučně o tom, že Rudé Khmery porazilo domácí hnutí odporu, které v době vlády Pol Pota emigrovalo do Vietnamu.

²³³ Tamtéž.

²³⁴ L.D. 34, 1978, č. 252 ze 25.10, s. 2, Uprchlíci z Kambodže.

²³⁵ L.D. 34, 1978, č. 298 ze 18.12, s. 2, Phnomphenské pomluvy.

Závěr

Skutečnost je taková, že revoluční režim v Kambodži v první polovině 70. let 20. století měl řadu typických, ale také atypických znaků brutálních diktatur v době studené války. Zrodil se z osvobozenického zápasu proti imperialismu, jak to nazývali sami kambodžští představitelé, a jak mluvil celý socialistický blok o každém režimu, kterému napomáhaly západní mocnosti v čele se Spojenými státy. Zprvu byl jako kterýkoliv režim, který vzejde vítězně z osvobozenického boje proti imperialismu oslavován socialistickým blokem v čele se Sovětským Svazem. Postupem času se však dostal, z velké části hlavně vlastním přičiněním do izolace, ve kterém spolupracoval pouze s maoistickou Čínou, která v době vlády režimu Rudých Khmerů prodělávala další roztržku se Sovětským Svazem. Tímto se režim také zprotivil celému socialistickému táboru a zde začíná také jeho samotný úpadek.

Režim se sice tvářil jako socialistický a také přebíral některé marxisticko-leninské teze, dovedl je však do takových extrémů, které posléze ostatní socialistické státy označovaly za primitivní komunismus. Vysídlení měst a vůbec celá hospodářská i zahraniční politika byla skutečně dílem pouze velmi úzkého okruhu osob, které se z velké části nedočkaly nebo nedočkají potrestání.

Konec tohoto režimu byl způsoben hlavně jeho vlastní politikou a také slepě aplikovanou perzekucí proti vlastnímu obyvatelstvu, která přesně splňuje znaky genocidy. Revoluce požírající své děti zde dosáhla skutečně takových rozměrů jako v období Velkého teroru v Sovětském Svazu ve třicátých letech. Ne náhodou o této situaci autoři hovořili jako o stalinské nákaze. Režim diktátora Pol Pota a jeho nejvěrnějších nebyl ani tak ojedinělý svojí brutalitou, jakožto spíše svými činy, které musely takovouto brutalitu nutně přinést. Vietnamská invaze pouze urychlila pád režimu, který by se stejně zhroutil pod náporem vnitřního odboje.

Reflexe tohoto režimu v ČSSR se zaměřuje na období, kdy naše země plně podporovala zahraniční politiku Sovětského Svazu a její postoj se také měnil v závislosti na postoji SSSR, ale také na probíhající studené válce.

Nejvyšší státní představitelé Československa samozřejmě vždy věděli více než běžný občan, který četl denní tisk, a to pouze cenzurovaný. Československá vláda věděla, jak je patrné z dokumentů ministerstva zahraničí, o experimentech a brutalitě kambodžského režimu dříve, než se vše začalo pravidelně objevovat v tisku v době vyhroceného vietnamsko-kambodžského konfliktu.

Na začátku přijala československá politická reprezentace Pol Potův režim, ostatně jako celý východní blok, s nadšením. Důvodem bylo hlavně vítězství nového kambodžského režimu nad proamerickým režimem generála Lon Nola. Počátky informovanosti o novém režimu měly pouze obecný charakter, v jehož duchu se nesla také plně socialistická rétorika o porážce imperialismu a nastolení nové vlády, která na indočínském poloostrově zajistí mír.

Jak se nový kambodžský režim dostával do izolace, mohl si čtenář přečíst pouze články o opravách všech možných škod napáchaných předcházející válkou a také o smělých plánech nové kambodžské vlády, která je dávala prostřednictvím kambodžského rozhlasu na obdiv. Deník Rudé právo, jenž jako hlavní tiskový orgán o situaci v Kambodži referoval, informoval o situaci pouze v člancích malého rozsahu. Velkým tématem je na začátku vlády Rudých Khmerů spíše osvobození Vietnamu, který byl přece jen socialistickému společenství blíže. Globálně lze říci, že po většinu prvních dvou třetin vlády režimu jsou informace o něm v československém tisku velmi strohé. Ve vnitropolitických záležitostech Rudé právo však přece jen pár důležitých informací přináší. Jednak se jedná o hlavní aktéry režimu Rudých Khmerů, kteří vystupují z ilegality, a dále přiznání komunistické strany Kambodže.

Četnost zpráv se začíná měnit s již zmiňovanou roztržkou ve vietnamsko-čínských vztazích a se založením protipolpotovského hnutí odporu. Cílené útoky Kambodže proti Vietnamu jsou popisovány s velkou důsledností, stejně jako neochota kambodžských představitelů zasednout k jednacímu stolu. V tomto směru informovalo Rudé právo pravdivě. V této době a po celou následující dobu byl hlavním kambodžským nepřítelem Vietnam, který se stal důležitým socialistickým státem v celé Indočíně. Celé československé vedení se samozřejmě v tuto chvíli přidalo na jeho stranu i prostřednictvím tisku. K tomuto stavu přispěla také Čína, která plně podporovala Kambodžu a nepokrytě diplomaticky na Vietnam útočila.

V závěru vlády režimu Pol Pota a posléze po jeho pádu se čtenář může dozvědět vše o celém sociálním experimentu, jakožto také o vysídlení měst. Termín Rudí Khmerové se v tisku objevil až pár týdnů po pádu režimu. Nejčastějším termínem používaným v novinách pro nazvání režimu byla klika Pol Pota a Ieng Saryho. Ačkoliv Rudé právo bylo cenzurované, nedá se říci, že by o tomto režimu uvádělo zkreslené informace. O jeho činech informovalo vždy více méně pravdivě, byť v socialistické perspektivě a socialistickým slovníkem.

Zvláštní kapitolu však tvoří vietnamská armáda, která pomohla režim svrhnout a posléze zůstala na kambodžském území jako armáda okupační. Tuto skutečnost Rudé právo nikdy neuvedlo, ba dokonce ji popíralo.

Použité zdroje

Prameny

Rudé právo

Mladá fronta

Lidová demokracie

Dokumenty z ministerstva zahraničních věcí ČR, Praha, *Kambodža T-TO 1975-1979*

Knihy

Durman, Karel. *Popely ještě žhavé. Velká politika 1938-1991. Díl II Konce dobrodružství.*

Praha: Karolinum, 2009.

Chandler, David. Mabbet, Ian. *Khmerové.* Praha: Lidové noviny, 2000

Kiernan, Ben. *The Pol Pot regime: Race, Power and Genocide in Cambodia under the Khmer Rouge 1975-1979.* Yale: University Press 1996.

KUBEŠ, Antonín. *Setkání v Phnompenhu.* 1. vyd. Praha: Práce, 1981.

Nálevka, Vladimír. *Světová politika va 20. století II.* Praha: Aleš Skřivan ml. 2005.

Nožina, Miroslav. *Dějiny Kambodže.* Praha: Lidové noviny, 2007.

Service, Robert. *Soudruzi, světové dějiny komunismu.* Praha: Argo, 2007.

Short, Philip. *Dějiny zlého snu.* Praha: BB/art, 2005.

Syrůček, Milan, *V zajetí džungle*, Nejdelší válka 20. století, nakladatelství Epoque, Praha, 2007

Ternon, Yves. *Genocidy XX. Století*. Praha: Themis 2000

Články

Ayres David. Anatomy of crisis: Education, Development, and State in Cambodia, 1953-1998, Honolulu, University of Hawai press, 2000, s 115

Gough, Kathleen. Roots of the Pol Pot regime in Campuchea. In: *Contemporary Marxism*, No. 12/13, SOUTHEAST ASIA (Spring 1986), pp. 14-48

Chandler, David. Voices from S-21: Teror and history in Pol Pot secret prison: University of Kalifornia press, 1999, s 45

Kiernan, Ben, Recovering history and justice in Cambodia, *Comparativ* 14, 2004, Heft 5/6, s. 76

Kiernan, Ben. Origins of Khmer communism, *Southeast Asian Affairs*, 2009

Jackson D. Karl, Cambodia 1977: Gone the Pol Pot. In: *Asian Survey*, Vol. 18, No. 1 (Jan., 1978), pp. 76-90

Nožina, Miroslav, Šitler Jiří, Kučera Karel, Kambodžské království a Česká republika, Nástin mezinárodních vztahů. In: *Mezinárodní vztahy* 1/2007 s. 90.

Shivakumar, M.S. Pol Pot: Death deprives justice. In: *Economic and Political Weekly*, Vol. 33, No. 17 (Apr. 25 - May 1, 1998), pp. 952-954

Yeon, Mike. Review: Brother number one: A political biography of Pol Pot by David P. Chandler. In: *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 14, No. 4 (March 1993), pp. 413-418

Přílohy

Pol Pot při zahraniční návštěvě v době své vlády

Pol Pot v džungli těsně po konci vlády Rudých Khmerů

Ministr zahraničí Demokratické Kampučie Ieng Sary

Hlavní ideolog Rudých Khmerů Nuon Chea

Československý ministr zahraničí v době vlády Rudých Khmerů Bohuslav
Chňoupek

Předseda vlády Československé socialistické republiky v době Rudých Khmerů
Lubomír Štrougal

